

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtluse osakond

Kaupo Tuuling

PÄRNUMAA MAJANDUSE ANALÜÜS LÄBI MAKSUPRISMA

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Varje Kodasma

Pärnu 2013

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Maksupoliitika teoreetiline käsitus	5
1.1. Maksusüsteemi olemus.....	5
1.2. Riigi- ja kohaliku omavalitsustasandi maksud	15
2. Ülevaade Pärnumaa maksulaekumiste olukorrast	30
2.1. Ülevaade Pärnumaa kohalike omavalitsuste põhilistest maksulaekumistest ..	30
2.2. Pärnu maksutulu laekumine võrdluses teiste kohalike omavalitsustega	41
Kokkuvõte	48
Viidatud allikad.....	52
Lisad	57
Lisa 1. Euroopa riikide maksukoormus	57
Lisa 2. Tulumaksu jagunemine Euroopas aastal 2009	58
Lisa 3. Tulumaksu määrad Euroopa riikides aastal 2012	59
Lisa 4. Raskeveokimaksu määrad	60
Lisa 5. Efektiivne maksusüsteem võrdluses Inglismaa maksusüsteemiga.....	62
Summary	64

SISSEJUHATUS

Majandusteadlaste jaoks on erinevate riikide maksukoormuste võrdlus ning otsingud leida niinimetatud kõige õigem ning parim maksusüsteem olnud läbi aegade huvipakkuvaks valdkonnaks. Eesti maksukoormuse võrdlemine teiste liikmesriikidega on aktualiseerinud just viimase aja sündmuste valguses seoses ühise euroraha kasutuselevõttuga ning hiljutise Eesti eelarvet oluliselt mõjutanud otsusega liituda Euroopa stabiilsusmehhanismiga.

Euroopa Liidu eesmärgiks on tagada Euroopa Liidu riikide kodanike, kaupade ja teenuste vaba liikumine Euroopa Liidu piires läbi ühtlustatud seadusandluse. Seega, olenemata riigi suurusest, taustas ja võimalustest, hinnatakse kõikide liikmesriikide majandusnäitajaid võrdsete kriteeriumite alusel. See aga on toonud kaasa erinevate seisukohtade kujunemise Eesti maksukoormuse võimekuse suhtes. Valdavalt jagunevad arvamused selles osas kaheks. Ühtede arvates on Eesti maksusüsteemi maksukoormus kõrge ning majanduse ergutamiseks nähakse vajadust langetada makse. Teiste seisukohalt on Eesti maksukoormus Euroopa Liiduga võrreldes isegi madal ning leitakse, et rahva heaolu parandamiseks ja selle tagamiseks on vajalik suurendada riigitulu laekumist maksude näol. See omakorda tähendaks maksukoormuse tõusu maksumaksjale, kuna tekib vajadus tõsta olemasolevaid maksumäärasid ning kehtestada uusi makse. Peale maksumaksja maksukoormuse mõjutab maksusüsteemi valik ning maksude laekumine oluliselt nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse eelarvet, kujundades edaspidised võimalused riigi poolt pakutavate teenuste osas.

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on analüüsida maksusüsteemi ülesehituse teoreetilisi ja praktilisi käsitlusi, selle mõju maksulaekumisele ning analüüsida Pärnumaa majandust läbi maksulaekumiste. Eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

- analüüsida maksude laekumist mõjutavaid tegureid ja maksude suurendamise või vähendamise mõju maksulaekumisele ning maksukoormusele;
- käsitleda Eesti maksusüsteemi ning tuua välja, millistest maksudest koosneb riigi ja kohalike omavalitsuste tulubaas;
- uurida efektiivse maksusüsteemi põhimõtteid ning analüüsida teiste riikide praktikat võrdluses Eestiga.
- anda ülevaade Pärnumaa maksulaekumisest ja selle mõjuteguritest kohalike omavalitsuste lõikes.
- analüüsida Pärnu linna arenguid ja olukorda võrdluses Pärnumaaga teiste omavalitsustega.

Töö teostamiseks kasutatakse kontseptuaalset analüüsimeetodit. Püstitatud uurimisülesannete käsitlemiseks analüüsitakse erinevaid majandus- ja maksupoliitika teooriaid. Uuritakse Eesti maksusüsteemi ning käsitletakse makse nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil. Lisaks sellele analüüsitakse Pärnumaa omavalitsuste maksulaekumist ja nende mõjutegureid.

Bakalaureusetöös kasutatakse valdkonna tuntud autorite nagu Smith, Laffer, McEachern, Frey, Levi, Palts jt. maksundust ja majandust käsitlevaid raamatuid ja artikleid. Oluliste allikatena viidatakse ka seadustele ja statistilistele andmetele.

Käesolev töö sisaldab nii teoreetilist kui empiirilist materjali. Bakalaureusetöö struktuur jaguneb kaheks põhipeatükiks, mis omakorda jaguneva alapeatükkideks. Esimeses osas uuritakse maksusüsteemi, käsitledes selleks erinevaid teooriaid, läbiviidud uuringuid ja teiste riikide praktikat. Analüüsitakse, millistest maksudest koosnevad riigi- ja kohaliku omavalitsustasandi maksud ning nende osakaalu maksutulu laekumisel. Töö teises peatükis antakse ülevaade Pärnumaa kohalike omavalitsuste tulubaasi laekuvatest maksudest, analüüsitakse neid omavalitsuste lõikes ning selgitatakse välja maksulaekumist mõjutavad tegurid. Eelneva põhjal analüüsitakse Pärnu linna maksulaekumist ning arenguid erinevate aastate lõikes võrreldes Pärnumaa teiste kohalike omavalitsustega.

1. MAKSUPOLIITIKA TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Maksusüsteemi olemus

Tänapäeva kiiresti arenevas ühiskonnas, kus riigid konkureerivad tihedalt omavahel kasvavate kapitali- ja investeringuvoogude pärast, tuleb pidevalt arendada ka maksusüsteemi, et säilitada konkurentsivõimelisus ja tuua sellega riigile uusi investeringuid ning tagada riigi finantsjulgeolek. Riigi kõige olulisemaks sissetulekuallikaks on maksutulu, millega oleks võimalik katta oluliste funktsioonide täitmiseks tehtavad rahalised kulutused. Seetõttu on riigi jätkusuutlikkuse tagamiseks oluline, et kehtiv maksusüsteem oleks konkurentsivõimeline, efektiivne ja stabiilne, jäädes samas lihtsaks ja läbipaistvaks, et püsiks kodanike motiveeritus ausalt makse tasuda ning väheneks maksudest kõrvalehoidumine.

Maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele seaduse või määrusega ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks. (Maksukorralduse... 2013)

Seega võib väita, et tänapäeva arenenud ühiskonnas on maksude tasumine üks igapäevaelu juurde käiv normaalne nähtus, mille täitmise kohustus lasub nii füüsilisel kui ka juriidilisel isikul. Maksude suurus aga mõjutab mitte ainult riigi eelarvesse laekuvat raha hulka, vaid enamiku analüütikute hinnangul ka riigi majanduse efektiivsust ja selle arengut, kus viimane omakorda sõltub maksukoormuse jaotumisest selle komponentide lõikes (Mängel 2011).

Seetõttu on oluline läbi mõelda, kuidas mõjuvad maksumäärade muutused ühiskonnale ja milline on selle mõju riigi konkurentsivõimele. Samadele aspektidele viitab oma artiklis "Maksusüsteem tervikuna peab ergutama riigi efektiivust" ka Tõnis Palts (2013), et Eesti praegune maksuvaidlus keskendub leiutamisele, kust ja kelle käest võtta ja mida selle rahaga teha. Kuid puudub arutelu, kuidas see mõjutab Eesti konkurentsivõimet maailmas ning Eesti inimeste elu pikas perspektiivi. Autor on nõus, et taolised arutelud on olulised kuna need aitavad paremini jõuda arusaamale, kuidas muuta maksusüsteemi efektiivsemaks kõige väiksemate mõjudega ühiskonnale. Näiteks, kui suurenevad riigi kulutused, siis tuleb tõsta ka makse, see omakorda suurendab maksukoormust ning vähendab riigi sisetarbimist.

Riigi maksukoormuseks (*tax burden*) on enamasti kombeks nimetada selle valitsuse poolt maksudena kogutud raha (*tax revenue*) suhet sisemaisesse kogutoodangusse (SKP, GDP - *Gross Domestic Product*). (Sorensen 2004: 86-92)

Kuigi üldiselt, võrdluses teiste Euroopa riikidega, peetakse Eesti maksusüsteemi lihtsaks ja liberaalseks, siis maksukoormuse osas ollakse kehvemate hulgas. Seda näitab ka PwC (PricewaterhouseCoopers) uuring "Paying taxes 2013", kus on välja toodud, et Eesti ettevõtja paikneb 67,3% maksukoormusega 30 Euroopa riigi seas eelviimasel kohal. Kui tööjõu maksude poolest asub Eesti keskmiste hulgas, siis muude maksude osa, mille hulka loetakse hasartmängumaksu, maamaksu, raskeveokimaksu, kohustuslikku kogumispensioni ja kohalikke makse, on Eestil teistest Euroopa riikidest kordi suurem (vt lisa 1) (Paying taxes... 2013). Samas eestimaalaste keskmise maksukoormuse kohapealt võib leida erinevaid andmeid. Näiteks OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) 2011. aasta kohta tehtud arvutuste põhjal selgub, et eestimaalaste keskmine maksukoormus oli mullu 40,1% ning see annab ühenduse liikmete seas 11. koha (Tax: the average... 2013). Kuid Eurostati andmetel oli 2011. aastal Eesti maksukoormus 32,8%, mis annab Euroopa Liidu riikide hulgas 18. koha (Taxation trends in... 2012).

Seega selgus OECD ja Eurostati andmete võrdlusel, et saadud tulemused maksukoormuse osas on erinevad. Kuigi üldijuhul kasutatatakse arvutuste tegemisel sarnaseid meetodikaid, saab lõppkokkuvõttes tõenäoliselt ikkagi määravaks asjaolu, milliseid makse konkreetsete tulemuste arvutamisel arvesse võeti. Tõenäoliselt on

nende kahe organisatsiooni arvutuste erinevus tingitud põhjusel, et OECD on välja toonud keskmise maksukoormuse eestimaalase kohta ning Eurostati andmed kajastavad üleüldist Eestimaa maksukoormust.

Ilmselt see on ka üheks põhjuseks, miks võib leida väga palju kriitikat maksude suuruse, nende rohkuse ja ebavõrse maksupoliitika ja teadmatust laekunud raha kulutamise osas. Seda kinnitab ka 2009. aasta teisel poolel läbi viidud uuring, kus uuriti suhtumist maksude tasumisse ning mille tulemused näitasid, et teadlikkus riigilt saadavate teenuste osas on madal. Vastanutest 11% väitis, et ei saa riigilt mitte midagi, sama paljud ütlesid, et maksude maksmisega on nende kohustused täidetud ning 26% küsitletutest ei osanud vastata (Erm 2010).

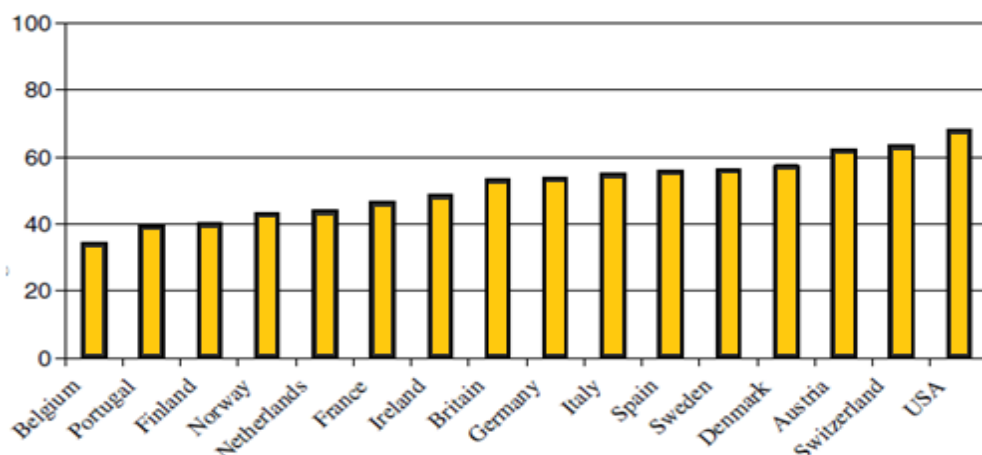
Tehtud uuring kinnitab selgelt fakti, et kodanikud ei ole piisavalt seotud riigis toimuvate protsessidega. Lähtuvalt teoreetikute seisukohtadest leiab autor, et selline olukord on riskantne, kuna selle tagajärjel võib hakata lõhenema kodaniku ja riigi vahelised suhted, sest rahval puudub usaldus valitsuse vastu, mis lõppkokkuvõttes võib hakata mõjutama inimeste maksukäitumist.

Selgitamaks välja erinevaid mõjutegureid, mis võivad mõjutada kodanikke maksude tasumisel, viis Strümpel läbi rahvusvahelise maksusüsteemi uuringu erinevates Euroopa riikides. Selle tulemusena leidis ta, et näiteks Saksmaal olid inimesed vähem motiveeritud makse tasuma, kuna valitsus rakendas erinevaid sunnimeetmeid, samas kui Inglismaal oli rahva motiveeritus suurem makse tasuda, sest sealne süsteem austas maksumaksjat rakendamata liiga rangeid kontrollmeetmeid. (1969: 14-32)

Selline kahe riigi vaheline erinevus on tõenäoliselt tingitud erinevast maksupoliitikast ning viisist, kuidas riik kohtleb oma maksumaksjat. Uuring tõestas, et viis, kuidas valitsus kohtleb maksumaksjat, mõjutab maksumaksja valmidust makse tasuda: agressiivne maksupoliitika mõjutab maksumoraali negatiivselt ning vastupidine poliitika aitab maksumoraali tõsta.

Sarnane uuring on läbi viidud ka USA ja Euroopa põhjal, kus Euroopast võeti võrdlusesse mitmeid erinevaid riike. Jooniselt 1 võib välja lugeda uuringu käigus

selgunud tulemused, et USA-s on rahva motivatsioon makse tasuda suurem, kui sarnase maksusüsteemiga Euroopa riikides.



Joonis 1. Maksumoraal Ameerika Ühendriikides ja Euroopas (Alm, Torgler 2006: 225)

Kuigi USA üle 60% maksumoraali määraga on saavutanud esikoha, siis Euroopa riikidest on kõige enam motiveeritud makse tasuma Šveitsi riigi kodanikud ning kõige vähem motiveeritumad on Belgia riigi elanikud. Šveitsi natukene üle 60% määraga on jäänud teisele kohale ning belglased leiab kõige viimaselt kohalt, kus Belgia maksumoraali määr on ligikaudu 30% väiksem võrreldes USA näitajaga. USA ja Šveitsi kohta on uuringus välja toodud, et nende kahe riigi märkimisväärne tulemus on seotud väga tugevalt otseste demokraatlike traditsioonidega (Alm, Torgler 2006: 239).

Otsese demokraatia puhul kehtestab valitsus endale reeglid, mis vähendavad tema mõjuvõimu ja peaksid edastama maksumaksjale signaali, et neist peetakse lugu ning soovitakse näha vastutavate kodanikena. Veel enam, selline lähenemine võib luua või säilitada teatud sotsiaalse kapitali varu näidates, et hääletajad ei ole asjatundmatud ega taipamatud valijad ja nende eelistusi võetakse arvesse poliitilises protsessis. (Levi 1988: 56-60)

Feld ja Frey on leidnud, et andes maksumaksjatele võimaluse osaleda eelarve küsimuste hääletamisel ja kaasata nad sellega otseselt poliitilisse otsustusprotsessi, võib suurendada nende kohusetunnet maksude tasumisel (2002). Frey on lisanud, et maksumaksjaid tuleb kohelda kodanikena mitte objektidena, kellel on oma riigis ulatuslikud õigused ja kohustused (2003).

Mida enam maksumaksjad saavad kasutada demokraatiast tulenevat õigust ja osaleda poliitilises protsessis otsuste tegemisel, seda enam kasvab usaldus valitsuse vastu ja ollakse rohkem motiveeritumad maksude tasumisel. Kuna maksusüsteem saab olla jätkusuutlik vaid juhul, kui suudetakse luua seos maksude tasumise ja avalike teenuste vahel, võimaldades selleks oma kodanikele kvaliteetseid avalikke teenuseid, saab riik tõsta usaldust kodaniku vastu. Seega, maksukäitumise parandamiseks on oluline tekitada kodanikus arusaam, et maksude tasumisel annab ta oma panuse avalikku haldusesse ja teeninud õiguse saada avalike hüvesid.

Maksusüsteemi saab pidada õiglaseks, kui see lähtub kodanike maksustamisel tulude ümberjagamise põhimõttest. Maksutulu õiglase ümberjagamise eesmärgiks on vähendada ebavõrdsust, rahastada riigi võimalusi ühiskonna eluolu edendamiseks ning kaitsta ühiskonna nõrgemaid liikmeid (Leroy 2011).

Selleks, et aru saada maksude vajalikkusest, tuleks esmalt mõista maksusüsteemi olemust. Maksusüsteemide puhul saab rakendada erinevaid lähenemisi, näiteks ameerikalikku - võtame rikkastelt ja anname vaestele, skandinaavialikku - võtame kõigilt ja anname kõigile või hoopis mõnda teistsugust lähenemist. Paratamatult tekib küsimus, milline maksusüsteem oleks kõige efektiivsem.

Tõenäoliselt on sellele küsimusele otsitud vastust juba sajandeid. Efektiivse maksusüsteemi kontseptsiooni on teadaolevalt esimesena käsitlenud 1776. aastal kaasaegse majandusteooria isaks peetav Adam Smith. Tema poolt välja töötatud neli printsiipi, mida hakati nimetama Adam Smith'i maksusüsteemi üldtunnustatud tavaks, jagunesid järgmiselt (Dennis-Escoffier, Fortin 2007: 31-35):

1. Maksevõime - selle põhieesmärgiks oli pakkuda majanduslikku ja sotsiaalset õiglust rahvale, selle kohaselt peaks iga inimese riigile makstavad maksud olema proportsionaalsed tema maksevõimega. Smith oli seisukohal, et rikkamad inimesed peavad maksma kõrgemaid makse kuna ilma ametiasutuste kaitseta (politsei, kaitsevägi jne) ei oleks nad võimelised sellist rikkust teenima ning oma luksust nautima.
2. Määratletus - selle all mõeldi, et maksumaksja peaks teadma juba eelnevalt, kui suur maks tuleb tasuda, mis kuupäevaks ja mis vormis peab see toimuma. Selleks, et see printsiip saaks maksusüsteemis toimida, peab olema täidetud neli erinevat kindlust

tagavat tingimust - teada peab olema maksu suurus, maksu teostamise kuupäev, mitu osamakset tuleb teha ja kellele tuleb maks tasuda. Smith arvas, et iga maks peaks vastama sellele printsiibile, mis toimiks ka kui efektiivse maksusüsteemi üks alustalasid.

3. Mugavus - näeb ette, et maksude kehtestamisel tuleb meeles pidada ka maksumaksjat. Smith pidas oluliseks, et iga maks tuleb koguda ajal ja meetodil, mis ei oleks inimesele koormav ning ei paneks inimesi hoiduma maksude tasumisest. Maksu tasumise lõpptähtaja võimalikult kaugale viimine on Smith'i arust maksumaksjale mugavam ja stimuleerivam lähenemisviis maksu tõenäolisemaks laekumiseks.
4. Säästlikkus - selle põhimõtte kohaselt peaks maksude haldamine toimuma ökonoomselt ehk maksude kogumisele tehtavad kulu ei tohiks olla suuremad, kui kogutud maksusumma. Smith ei näinud ka mõtet maksude kehtestamisel, mis võisid olla küll laiaulatuslikud, kuid mida oli raske hallata ning mis ei täitnud oma eesmärki.

Neid nelja printsiipi uurides on huvitavaks aspektiks asjaolu, et need peavad paika ka täna, kuigi need sõnastati rohkem kui 200. aasta eest. Tähelepanuväärne on asjaolu, et tänapäeva poliitilistel väitlustel argumenteeritakse just sarnaste, Smith'i poolt väljatoodud aspektide üle. Võttes arvesse pidevalt muutuvat majandust, tundub nagu oleks Eesti maksusüsteem tõepoolest vananenud ning vajaks kiiresti reformimist. Näiteks sarnasel seisukohal on ka Riigikogu fraktsiooni esimees Kadri Simson, kes oma sõnavõtus on rõhutanud, et Eesti primitiivne ja eranditeta maksusüsteem on saanud üheks meie raskuste põhjustajaks ning meie maksusüsteem vajab kiiresti reformimist (Pihlap 2011).

Tõenäoliselt on ideaalset maksusüsteemi mudelit väga keeruline leida. Sellele on püüdnud vastust leida ka maailma tunnustatumad maksuteoreetikud, kes on koostöös Mirrlees Review-ga välja andnud "Maks selle loomise vaatenurgast" aruande. Nimetatud aruandes on leitud, et Adam Smith'i printsiibid võivad küll omada ülemaailmset toetust, kuid sellegi poolest ei ole need piisavalt laiaulatuslikud, sest need ei toimi, kui on vaja teha kompromisse (Tax by... 2012). Seetõttu on maksuteoreetikud püüdnud edasi minna ja üritanud raportis käsitletud kogemuste ja järelduste põhjal

koostada kaasaja efektiivset ja toimivat maksusüsteemi. Eelpool mainitud väljatöötatud efektiivse maksusüsteemi näite leiab lisast 5, kus on seda võrreldud Inglismaal kehtiva maksusüsteemiga. Kaasaja efektiivne maksusüsteem näeks ette astmelise tulumaksu töötasudelt, integreeritumaid toetusi abivajajatele, efektiivsemaid maksumäärade skeeme paljastamaks maksupettusi, maksuvabasid tehinguid, makse liiklusummikute vähendamiseks, ühtset ettevõtete tulumaksumäära, maamaks äri- ja põllumajandusmaale. Sellise süsteemi rakendamine Eestis tähendaks nii mitmete uute maksude lisandumist kui kindlasti ka mõne praeguse kehtiva maksu kaotamist. Samas on selge, et sellist süsteemi ei ole riikidel võimalik teooriast otse üks ühele rakendada ja arvesse tuleks võtta mitmeid erinevaid asjaolusid nagu näiteks kultuuri eripära, elatustase erinevates Euroopa riikides, praegused maksumäärad ja maksukoormus elaniku kohta jt. Alles siis, kui on arvesse võetud ja analüüsitud erinevaid tegureid, on võimalik seda kohandada vastavalt riigis olevale majandusolukorrale nii, et see vastaks ka kaasaja põhilistele majandusfunktsioonidele.

Kaasaja maksusüsteemil on kaks põhilist majandusfunktsiooni (Bizioli, Sacchetto 2011: 606-618):

1. reguleeriv funktsioon - mille ülesanne on majandussubjektide käitumise mõjutamine;
2. fiskaalne funktsioon - seisneb ühishüviste pakkumiseks vajalike ressursside kogumises eelarvesse.

Reguleeriv funktsioon on oluline majanduspoliitika aspektist, sest maksumäärade muutmisega ja maksusoodustuste kehtestamisega saab mõjutada majandusprotsesse vajalikus suunas.

Majandusteadlaste poolt on välja töötatud järgmised printsiibid (Jain, Kaur 2009: 40-41):

1. Paindlikkus - maksusüsteem peaks olema piisavalt elastne, et tulla toime valitsuse poolt tekitatud lisakulutustega.
2. Tootlikkus - makse ei tohiks arvuliselt olla palju, kuid need peaks olema tootlikud ning tagamaks võimalikku suurt tulusust ka tulevikuks, ei tohiks need mõjutada negatiivselt kaubandust ja tööstust.

3. Mitmekesisus - ühe kindla maksusüsteemi asemel võiks kasutada mitut erinevat maksusüsteemi, et tagada otseste ja kaudsete maksude tasakaal.
4. Lihtsus - maksusüsteem peaks olema lihtne, et iga tavaline kodanik mõistaks selle olemust. Lihtsus peaks tagama väiksemad võimalused maksudest kõrvale hoidumiseks.
5. Kasulikkus - uusi makse tuleks luua põhjendatult ning nende kasulikkus peaks olema tõestatud. Ühtegi maksu ei tohiks luua valel eesmärgil, vaid sedasi on võimalik vältida rahva pahameelt.
6. Kohaldatav - efektiivne maksusüsteem peaks olema kergesti kohaldatav, et tagada majanduse muutumisel selle lihtsa kohandamise vastavalt vajadustele.
7. Üldtunnustatus - oluline on maksude üldtunnustatus, et vältida vastumeelsuse tekkimist maksude tasumisel.
8. Tõusutendents - maksusüsteem peaks olema selline, et maksudelt saadav tulu kasvaks automaatselt koos suureneva rahvatuluga.
9. Koordineeritus - riigil ja kohalikul omavalitsusel tuleks luua koordineeritud maksud, et vältida maksude dubleerimist riigis.

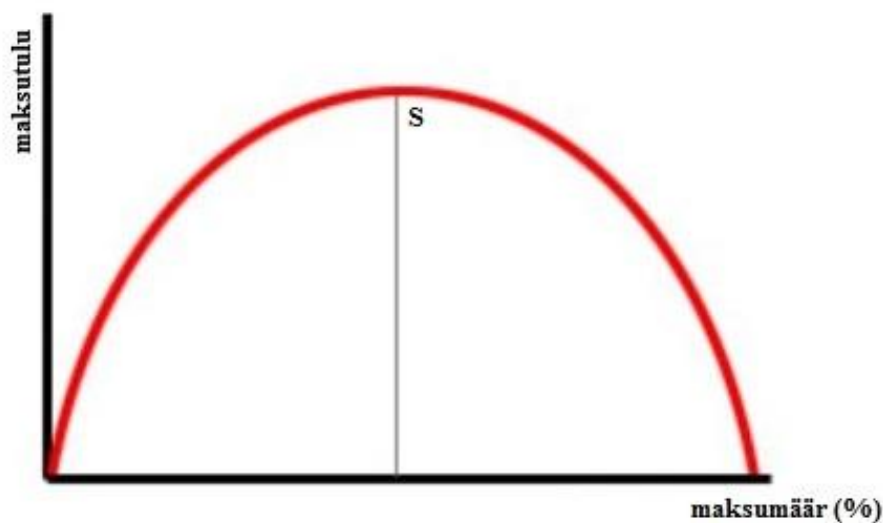
Võrreldes Smith'i poolt välja töötatud põhimõtteid hilisemate versioonidega võib öelda, et Smith'i poolt välja töötatud efektiivse maksusüsteemi printsiibid on tänapäeva keerulise majanduse jaoks sõnastatud liiga üldiselt. Smith'i arusaamad sisalduvad ka kaasaegsetes printsiipides, mis kirjeldavad printsiipe tänapäeva keerulise elukorraldusega ühiskonna jaoks oluliselt selgemalt ja detailsemalt. Üheksa põhimõtte puhul ei ole välja toodud, milline võiks olla nende põhimõtete pingerida tulenevalt nende mõjust maksusüsteemile. Kuna maksusüsteemi juures mängivad rolli mitmed asjaolud, siis iga põhimõtte juures tuleks arvestada ka hetkeolukorda. Näiteks ei saa pidada mitmekesisuse juures väljatoodud kaudsete ja otseste maksude tasakaalu olemasolu automaatselt ainuõigeks meetodiks, vaid kõigepealt tuleb analüüsida majanduse ja maksusüsteemi olukorda riigis ja alles siis selle põhjal otsustada.

Vaadates Eesti maksusüsteemi lähemalt, jaguneb see riiklikeks ja kohalikeks maksudeks, kus riiklikud omakorda jagunevad kaudseteks ja otsesteks maksudeks. Maksutulu jagunemise osas EL riikide maksusüsteemide vahel on peamiste komponentide lõikes kujunenud lahkukasvamine (Mängel 2012). Mõningatest

analüüsides võib näiteks leida ka maksusüsteemi jagunemise kolmeks, tuues kolmandana välja riiklike ja kohalike maksude järel sotsiaalmaksu. Autor lähtub edaspidi oma töös antud lõigus esimesena väljatoodud kahesest põhijaotusega maksusüsteemi liigitusest.

Otsesteks maksudeks loetakse maksud, mille puhul maksumaksja ning maksukoormuse lõplik kandja langevad kokku ehk need maksud tuleb maksumaksjal kanda olenemata sellest, et see võetakse näiteks isiku sissetulekult (Lang, Melz, Kristofferson 2009: 2). Kaudsed maksud on tootmis- ja impordimaksud, ehk tarbimise pealt kogutavad maksud, mis lisatakse teenuse või kauba hinnale nagu näiteks käibemaks ja aktsiis ning need tuleb tasuda tarbijal (Creedy 1999: 6-7).

Kuigi räägitakse maksude jagunemisest füüsilise isiku ja juriidilise isiku vahel, siis sissetulekute osas mõjutavad otsesed maksud oluliselt ka füüsilist isikut. Põhimõjutajaks selle juures on asjaolu, et juriidilised isikud küll tasuvad ettenähtud maksud, kuid pakuvad töötajale (füüsilisele isikule) selle võrra ka väiksemat töötasu, et hoida ettevõtte kulusid võimalikult madalal ning suurendada seeläbi oma rikkust. Taoline situatsioon mõjutab maksulaekumist, sest elu kallinemine jätab töötajale teenitud sissetulekust vähem kätte. Selle tagajärjel hakkab inimese elatustase langema ning see muudab inimesed leidlikumaks säilitamaks oma sissetulekuid võimalikult suures mahus. Näiteks ollakse nõus asuma tööle miinimumpalka ametlikult näidates, et töötasult ei peaks suuremaid makse kinni pidama. Kuna maksutulu vähenemine mõjutab oluliselt riigi tegevust, siis on oluline leida sellisele olukorrale mõistlik lahendus. Kindlasti ei tohiks saamata jäänud maksutulu kätte saamiseks hakata tõstma maksumäärasid, sest selline olukord võib viia olukorrani, kus liiga suure maksumäära tõttu tõuseb maksudest kõrvale hoidujate arv. Seda tõestab väga selgelt ka Laffer'i kõver joonisel 2.



Joonis 2. Laffer'i kõver (Laffer 2011: 294, autori kohandatud)

Lafferi kõvera abil tõlgendatakse majanduse seost riigi maksutulude ja maksumäära vahel. Joonisel on näha, et maksumäära tõstmisega kaasneb küll maksutulu suurenemine, kuid mingil hetkel saavutab maksumäär punkti S, kus saavutatakse maksimaalne maksutulu laekumine. Sealt edasi muutub maksukoormus maksumaksjale liiga suureks ning suureneb oluliselt maksudest kõrvale hoidmine ja sellega kaasnev riigitulude vähenemine.

Maksukoormuse vähendamiseks ei ole palju võimalusi. Näiteks saab seda langetada läbi maksumäärade vähendamise või mõne maksuliigi kaotamise kaudu. Samas ei pruugi sellised lähenemine olla alati kõige efektiivsemad maksutulu laekumise mõistes ning seetõttu on kaalutud ka võimalust teha maksumäär sõltuvaks hoopis maksustatavast summast. Selleks on kolm võimalust, mis jagunevad järgmiselt (McEachern 2011: 64-67):

1. Proportsionaalne meetod - kõik kodanikud, sõltumata nende sissetulekust, peavad maksudeks maksma ühesuguse protsendi oma sissetulekutest.
2. Regressiivne meetod - kõrgema sissetulekuga kodanikud peavad oma sissetulekust maksma protsentuaalselt vähem kui väiksema sissetulekuga kodanikud.
3. Progressiivne meetod - väiksema sissetulekuga kodanikud peavad proportsionaalselt vähem maksma kui suurema sissetulekuga kodanikud.

Kui regressiivse meetodi puhul on eelistatumas olukorras suurema sissetulekuga inimesed, siis progressiivse meetodite puhul eelistatakse väiksema sissetulekuga inimesi.

Kui proportsionaalsete maksude puhul tundub esmalt, et suurema sissetulekuga inimestel võetakse vähem ja väiksema sissetulekuga inimestelt rohkem, siis tegelikkuses selle seisukohaga väga nõustuda ei saa. Proportsionaalse meetodi puhul võetakse kõigilt kodanikelt tema sissetuleku pealt kindel protsent, ehk mida suurem on sissetulek, seda suuremat maksu tuleb ka maksta. Ühiskonna jätkusuutlikkuse kohalt on see ka mõistlik, et suurema sissetulekuga kodanikud võiksid ühiskonda võimaluste olemasolul rohkem panustada. Rakendades progressiivset meetodit, vähendaks see küll väiksema sissetulekuga kodanike maksumäära vähesel määral, kuid kuna suuremate sissetulekuga kodanikud peavad juba niigi suuremaid makse maksma, tekkiks astmelise tulumaksu korral olukord, kus suurema sissetuleku puhul suureneksid suurema sissetulekuga isikute maksud veelgi. Põhikoormus langeks ja kõige enam kaotaksid progressiivse meetodi puhul aga hoopis keskmise sissetulekuga maksumaksjad, keda tavaliselt on riikides kõige rohkem ning just nende maksukoormuse tõstmisest võidab riik kõige enam. Järgnevalt keskendutakse lähemalt riigi- ja kohaliku omavalitsustasandi maksude ja nende käsitlustele.

1.2. Riigi- ja kohaliku omavalitsustasandi maksud

Riiklikud maksud on üks osa Eestis kehtivast maksusüsteemist ning neid peab iga riigi kodanik tasuma. Taoline lähenemine on igati asjakohane kuna iga elanik saab igapäevaselt osa riigi sotsiaalsest, majanduslikust ja kultuurilisest infrastruktuurist ning seetõttu tuleb igaühel anda ka oma panus riigi jätkusuutlikkuse tagamiseks. Riiklikud maksud laekuvad tervikuna või osaliselt kohalikku eelarvesse.

Need maksud kehtestatakse maksustamise raamseadusega, mida nimetatakse Maksukorralduse seaduseks ning mida kohaldatakse kõikidele riiklikele maksudele, kui maksuseaduses ei ole ette nähtud teisiti. Nende maksude puhul peavad olema märgitud maksu nimetus, maksu objekt, maksumäär, maksumaksja, maksu laekumise koht,

maksu tasumise tähtpäev või tähtaeg, maksu tasumise kord, maksuseaduse rakendamise kord, võimalikud maksusoodustused ja nende tegemise kord. Tulenevalt sellest on hetkel Eestis kehtestatud 8 riiklikku maksu, mis jagunevad järgmiselt (Maksukorralduse... 2013):

1. Tulumaks,
2. Sotsiaalmaks,
3. Käibemaks,
4. Aktsiisid,
5. Maamaks,
6. Raskeveokimaks,
7. Hasartmängumaks,
8. Tollimaks.

Kuigi esmapilgul võib tunduda, et eelpool olev nimekiri on juba piisavalt pikk, siis tulenevalt maksukorralduse seaduse § 3 lg 4, tuleks sinna juurde lisada veel töötuskindlustus- ja kogumispensioni makse (*Ibid*). Nende kahe maksu eesmärk on kindlustada vahendeid toetamaks inimesi, kes on ajutiselt kaotanud töö ning koguda raha, et võimaldada riigi kodanikule pensioni (Mida kaotad... 2013).

Lähtudes kehtestatud maksude koguarvust, võiks oletada, et riigi maksutulu peaks olema piisavalt suur, et valitsemiskulusid finantseerida, kuid tegelikkuses moodustavad põhiosa laekuvates tuludest kõigest 4 maksu: tulumaks, sotsiaalmaks, käibemaks ja aktsiisid. Järgmisena käsitletaksegi põhjalikumalt just neid nelja suuremat maksu. Teisi riiklikke makse, mis moodustavad kogu maksutulust vaid ca 2% (Kuidas tekib... 2013), käsitletakse antud töös autori poolt väga pealiskaudselt.

Tulumaksu võib pidada kõige levinumaks maksuks Eestis. Tulumaks sai alguse juba 1799. aastal Suurbritannias, kus seda rakendati ajutise maksuna Napoleoni vastase sõja finantseerimiseks, kuid see tühistati kohe peale Waterloo võitu prantslaste üle 1816. a. Tulumaksuna tuli tasuda 10% tuludest, mis laekusid varalt, käsitööst, kaubandusest ja teenindusest. (Harris 2006: 401-416)

Tulumaksuga maksustatakse maksumaksja tulu, millest on tehtud seadusega lubatud mahaarvamised. Nimetatud seaduse järgi tuleb igal kodanikul arvestada oma

sissetulekutelt, peale maksuvaba tulu 144 euro mahaarvamist, 21% tulumaksumäära ning tulenevalt seadusest peaks see 2015. aastaks langema 20%-i. (Tulumaksuseadus 2013)

Tulumaksu puhul on tegemist maksuga, mis laekub riigi eelarvesse, kuid mille laekumisest seadusega sätestatud osa kantakse riigi poolt maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele. Tulumaksu seaduse § 5 lg 1 p 1 kohaselt on selle osa suuruseks 11,57% residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust (*Ibid*). Alates 2014. aasta 1. jaanuarist tõuseb see protsent 11,60-le (Kohalikele omavalitsustele... 2013).

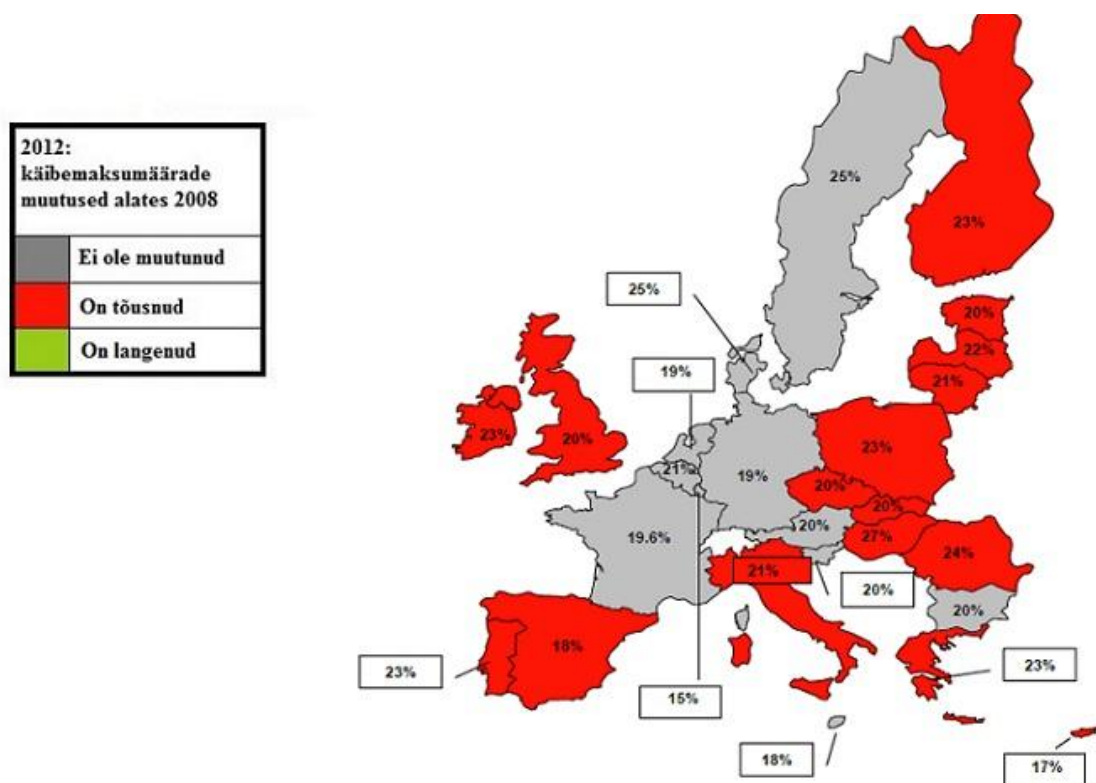
Näiteks, kui inimene töötab Tallinnas ja omab sissekirjutust Pärnus, kannab riik hiljem selle inimese maksustatavast tulust 11,57% Pärnu kohalikule omavalitsusele. Arvestades osade kohalike omavalitsuste maksulaekumise vähesust ja rahaliselt keerulist olukorda, võiks riigipoolt ülekantav summa olla protsentuaalselt isegi suurem. Vastuvõetud seaduse järgi suurenebki see summa 2014. aastal 0,03% võrra.

Tulumaksu puhul on tegemist maksuga, kus saab kasutada nii progressiivset kui ka proportsionaalset arvestusmeetodit. Lähtudes asjaolust, et hetkel arvestatakse igalt kodanikult 21% tulumaksu, on Eestis tegemist proportsionaalse tulumaksuga. Sellega on Eesti üks väheseid Euroopa Liidu riike, kes ei ole Euroopa Liidus kasutusele võtnud progressiivset ehk astmelist tulumaksu. KPMG, kes on ülemaailmne auditi-, maksu- ja nõustamisteenuseid pakkuvate ettevõtete võrgustik, uuringust selgus, et lisaks Eestile kasutavad proportsionaalset tulumaksu veel Bulgaaria, Rumeenia, Slovakkia, Tsehhi, Leedu ja Läti (KPMG's individual... 2013). Täpsemalt info tasutavate tulumaksu liikide ja gruppide kohta leiab lisast 2 (*Ibid*) ning 2012. aasta tulumaksumäärad on riikide lõikes lahti kirjutatud lisas 3 (Smith 2012).

Teiseks suurimaks riiklikuks maksuks on käibemaks, mida tutvustati nüüdseks rohkem, kui 60 aastat tagasi. Algselt kasutati käibemaksu väheste riikide poolt. Tänapäeval on sellest saanud jällegi riikide jaoks üks põhilisemaid tuluallikaid, mille on kasutusele võtnud üle 120 riigi. Käibemaks on tootele või teenusele lisandunud väärtuse maks, mida arvutatakse kauba või teenuse käibelt. (Ebrill, Keen, Bodin, Summers 2001)

Käibemaksu rakendamist Eestis reguleerib käibemaksuseadus, mis on kohandatud vastavalt Euroopa liidu direktiivist tulenevatele nõuetele (Council Directive... 2006). Sellega maksustatakse käive, mille tekkimise koht on Eesti, samuti kauba import Eestisse ning teenuse osutamine, mille käibe tekkimise koht ei ole Eesti. Standard käibemaksumääraks on 20%, kuid teatud juhtudel kasutakse ka 9% määra ning 0% määra, kui käibemaksu ei võeta (Käibemaksuseadus 2013).

Seega on käibemaksu puhul tegemist maksuga, mida tasuvad kõik inimesed samas määras soetatud kauba või teenuse pealt ning seda sõltumata tema sissetulekust. Seega võiks seda maksu pidada ka regressiivseks maksuks, sest suurema sissetulekuga isikud maksavad võrreldes oma sissetulekuga vähem. Palju kritiseeriti käibemaksu tõusu 2009. aastal, kui seda tõsteti 2% võrra ning võeti seisukoht, et seda peaks toidutarvete osas hoopis langetama. Samas kui vaadata statistikat Euroopa Liidu lõikes, selgub, et Eesti ei ole ainuke riik, kes viimastel aastatel on käibemaksu tõstnud. Järgnev joonis 3 annabki ülevaate käibemaksu tõusust Euroopa Liidus.



Joonis 3. Käibemaksumäärad ja nende muutused Euroopa Liidus (Fantini 2012, autori kohandatud).

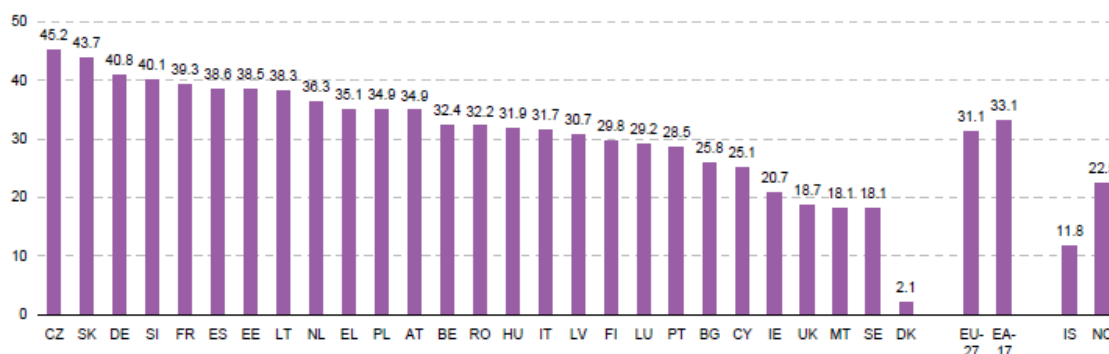
Joonisel 3 on välja toodud käibemaksu muutused vahemikus 2008-2012. Punasega on märgitud riigid, kus käibemaks on selles ajavahemikus tõusnud, halliga märgistatud riikides ei ole muutusi toimunud ning nagu näitab roheline legendi puudumine kaardil, siis mitte üheski Euroopa Liidu riigis ei ole toimunud käibemaksu langust. Punase suurest osakaalust on näha, et käibemaksu tõus on mõjutanud paljusid EL riike.

Sotsiaalmaks sai alguse üle 120. aasta tagasi, kui Otto von Bismarck kehtestas Saksamaal vanaduse sotsiaalkindlustuse programmi. Saksamaa kantsleri ajendiks sotsiaalkindlustuse vastuvõtmisel oli tagada Saksamaa majanduse maksimaalne efektiivsus ja samas tagada töötajate rahulolu läbi nende heaolu edendamise. (From Bismarck to... 2013)

Sotsiaalmaks on pensionikindlustuseks ja riiklikuks ravikindlustuseks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud rahaline kohustis, mis kuulub täitmisele sotsiaalmaksuseaduses ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel. Maksu suurus on 33% väljaarvestatud töötasust ning seda ei arvestata mitte töötasust maha, vaid tuleb tööandjal maksta otse riigile. Hiljem jagab riik selle raha kaheks, kus 13% läheb haigekassale ja 20% kohustuslikku pensionifondi. (Sotsiaalmaksuseadus 2012)

Kui nüüd võrrelda sotsiaalmaksu Eesti lõikes ning võttes sealjuures arvesse ka selle protsentuaalset suurust ja Bismarck'i eesmärgi sotsiaalkindlustuse maksu loomisel, siis on arusaadav, et see täidab mingil määral ühiskonna vajadused ja eesmärgi. Samas süsteemi poolt vaadatuna paistab see olevat üles ehitatud ebaühtlaselt. Just seetõttu, et nimetatud maks peaks kindlustama nii tööealiste kui ka pensioniealiste seas nende heaolu. Praktikas on aga olukord, kus tuleb lisaks tööandja poolt tasutavale sotsiaalmaksule töölistel maksta oma sissetulekult veel lisaks kohustuslikku kogumispensionit ja töötuskindlustust, et tagada sellega inimese parem heaolu tulevikuks. Lisaks kõigele, tuleb tasuda visiitidasusid, maksta haiglaravi eest ja osta ravimeid, mille hinnale on lisatud ka käibemaks. Seega ainult sotsiaalmaks ei taga kõiki sotsiaalseid hüvesid kuid võimaldab selle, et arstivisiidi eest ei peaks tasuma kordi rohkem ning tagab selle, et pensionile jäämisel oleks sissetulek minimaalne või puuduks üldse.

Sotsiaalmaksu võrdluseks tuleb Eurostati uuringutes tähelepanu pöörata sellele, et sealsed andmed räägivad sotsiaalmaksetest, kuhu Eesti mõistes kuuluvad sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaks. Seega järgneva joonisel 4 on tulemused Eesti puhul sotsiaalmaksete all arvesse võetud just neid kahte maksu liiki.



Joonis 4. Sotsiaalkindlustusmaksete osatähtsus (Taxation trends in... 2012: 25).

Joonisel on kajastatud sotsiaalkindlustusmaksete osatähtsus kõigist maksudest ja seda Euroopa Liidu lõikes. Eesti 38,5% on selles arvestus ELi keskmisest kõrgem, millega jäädakse kümnendale kohale ehk selle kohaselt moodustavad sotsiaalmaksud Eesti eelarvest küllaltki suure osa.

Alkohol, tubakatooted, kütus ja elektrienergia (aktsiisikaup) maksustatakse aktsiisiga alkoholi-, tubaka, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse alusel. Aktsiisikaupade maksustamisel aktsiisiga on lähtutud Euroopa Liidu vastavatest õigusaktidest. (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja... 2013)

Eestis on aktsiisid kehtestatud alkoholile, tubakatoodetele, kütusele ja elektrienergiale ning pakendile. Aktsiisiga maksustamist reguleerivad peamiselt alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus (*Ibid*). Pakendiaktsiisi reguleerib eraldi pakendiaktsiisi seadus (Pakendiaktsiisi seadus 2011).

Alkoholiaktsiisiga maksustatakse Eestis toodetud ja teistest riikidest Eestisse toimetatud ja Eestisse vabaks ringluseks imporditud alkohol. Alkoholi hulka loetakse õlu, vein, kääritatud jook, vahetoode ja muu alkohol, mida võiks nimetada ka kangeks alkoholiiks. (Alkoholiaktsiis 2013)

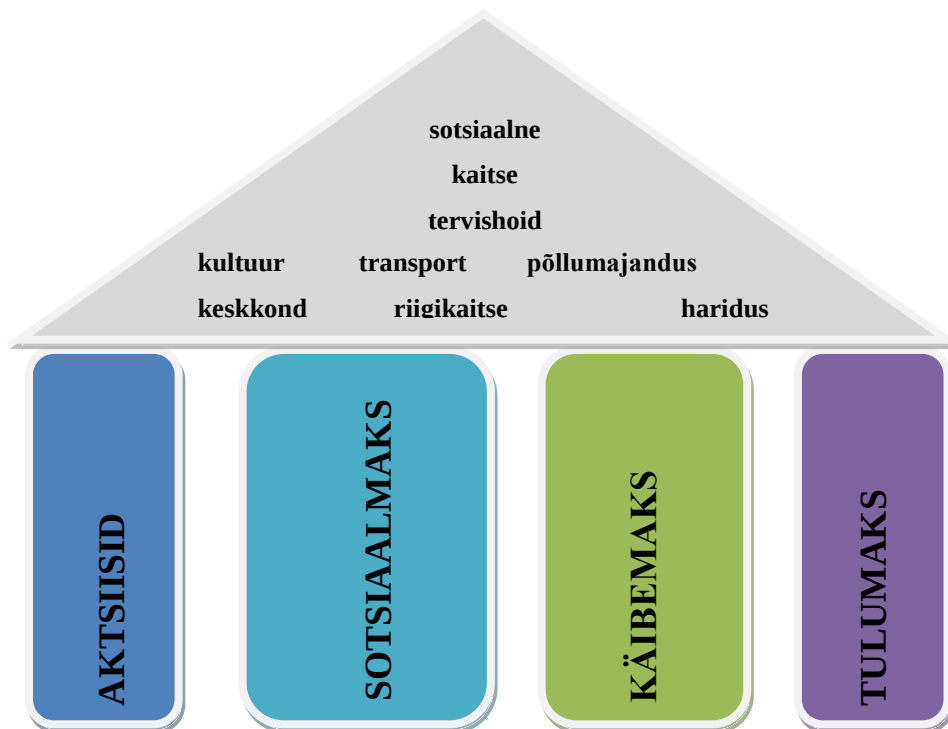
Tubakaaktsiisiga maksustatakse Eestis toodetud, teistest riikidest Eestisse toimetatud ja Eestisse vabaks ringluseks imporditud tubakatooted, kuhu kuuluvad sigaretid, sigarid, sigarillod, suitsetamistubakas ja närimistubakas. Kütuse- ja elektriaktsiisiga maksustatakse erinevad vedelkütused, tahkekütused, maagaas ja elektrienergia. Pakendiaktsiisiga maksustatakse Eestis turule lastud kauba pakend, teisest liikmesriigist soetatud kauba pakend ja imporditud kauba pakend, kui kaup müüakse, vahetatakse, võõrandatakse tasuta või võetakse Eestis omatarbeks kasutusse.

Pakend on mis tahes materjalist valmistatud toode, mida kasutatakse kauba mahutamiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks või esitlemiseks selle kauba olulusringi vältel: toormest kuni valmiskaubani ning tootja käest tarbija kätte jõudmiseni. Pakendiks loetakse ka samal eesmärgil kasutatavaid ühekorrapakendeid. (Pakendiseaduse ja pakendiaktsiisi... 2008)

Aktiisikaupad on võimalik nii Eesti siseselt kui EL liikmesriikide vahel lähetada, vastu võtta, ladustada ja toota ajutises aktiisivabastuses aktiisilao tegevusluba omaval isikul. Samuti on liikmesriikidevahelises kaubanduses võimalik Eestist ajutises aktiisivabastuses lähetamiseks kasutada registreeritud kaubasaatja tegevusluba ning Eestis ajutises aktiisivabastuses vastuvõtmiseks registreeritud kaubasaaja tegevusluba.

Aktiisiga maksustatud aktiisikaupa nii teise EL liikmesriiki lähetajal kui ka selle teisest EL liikmesriigist vastuvõtjal on kohustus Maksu- ja Tolliametit tehingutest eelnevalt informeerida. Tarbimisse lubatud (st aktiisiga maksustatud) kütuse käitlemiseks on nõutav üldjuhul MTR registreeringu olemasolu ja sellise kütuse müügil on lisaks vajalik ka tagatis. (Aktiisilao ja registreeritud...2011)

Nagu nimetatud nelja maksude osas näha, võib maksumäärasid kohati pidada nii kõrgeks kui ka madalaks, kuid kindlasti mõjutab Eesti riigi maksutululu väga suurel määral ka rahvaarv. Samas valdkondi, mis vajavad riigi poolset rahastamist on tunduvalt rohkem ning suurema riigi puhul on küll kulud suuremad, kuid protsentuaalselt laekub ka makse rohkem. Järgnev joonis 5 annabki parema ülevaate neljast põhilisest maksutulust ja selle jagunemisest erinevate valdkondade lõikes.



Joonis 5. Maksulaekumise alustalad ja tulu jagunemine (autori koostatud).

Joonisel 5 on kajastatud maksulaekumise alustalad ja saadud tulu jagunemine, kus sammaste osas on kajastatud neli kõige kaalukamat riiklikku maksu Eestis. Nendeks on otsesed maksud nagu sotsiaalmaks ja käibemaks ning kaudsed maksud nagu tulumaks ja aktsiisid. Sammastele toetuv püramiid kujutab endas maksuraha kulukohti nagu sotsiaalne kaitse, tervishoid, haridus, teadus, kultuur, keskkond, põllumajandus, transport, riigikaitse ja muud valitsemise kulud. Püramiidi tipu lähedal olevad valdkonnad vajavad rohkem tulu, seega võib öelda, et suurem osa laekunud maksutulust kulub tervisehoiule, sotsiaalsele kaitsele ja ka muudele riigikuludele. Seega on riigi jaoks oluline, et maksutulu laekuks eesmärgipäraselt, sest vastasel juhul ei ole tegemist mitte väiksema maksutuluga, vaid selle tagajärjel võib kannatada terve struktuur, kuna riik ei ole võimeline vajalikus mahus neid valdkondi finantseerima.

Muidugi on olemas veel riiklikke makse, milleks on maamaks, hasartmängumaks, raskeveokimaks ja tollimaks. Kui esimest neist kolme reguleerivad seadused vastavalt maamaksuseadus, hasartmängumaksu seadus ja raskeveokimaksu seadus, siis tollimaksu võib ainult tinglikult lugeda maksude hulka kuuluvaks. Selle kehtestamise

eesmärk on tavaliselt siseturu kaitse või muud majanduspoliitilised eesmärgid, mille tasuvus oli tõenäoliselt suurem varasematel aastal, kui Eesti ei kuulunud Schengeni viisaruumi, mis tänapäeval võimaldab vabalt liigelda kõigis Euroopa Liidu riikides.

Praegu keelab Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 28 impordi- ja eksporditollimaksud ning kõik samaväärse toimega maksud liikmesriikide vahel, nähes ette ühise tollitariifistiku vastuvõtmise suhetes kolmandate riikidega ja luues seega aluse tolliliidu moodustamiseks liikmesriikide vahel. Tolliliidus kaotatakse kõik liikmesriikide omavahelised tollimaksud ja kolmandate riikide suhtes kehtestatakse ühtsed tollimaksumäärad. (Tollimaks 2013)

Maamaks on riiklik maks, mis laekub 100% ulatuses maa asukohajärgse kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Maamaksu summa saadakse maa maksustamishinna korrutamisel maamaksumääraga Üldine maksumäär on vahemikus 0,1 kuni 2,5% maa maksustamishinnast aastas, määrata kehtestab kohalik omavalitsus. Maksumäär kehtestab kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu. (Maamaksuseadus 2013)

Seega on maamaksu puhul tegemist maksuga, mis on kantud küll riiklike maksude nimekirja, kuid mille tuludest ei laeku riigi tulubaasi midagi, vaid kantakse täies mahus kohaliku omavalitsuse eelarvesse.

Hasartmängumaksu seaduse alusel maksutakse (Hasartmängumaksu seadus 2011):

1. Õnnemängu korraldamiseks kasutatav mängulaud ja mänguautomaat ning osavusmängu korraldamiseks kasutatav mänguautomaat;
2. Loterii korraldamisel loteriipiletite müügist saadud summa;
3. Kaubandusliku loterii korraldamisel võidufond, kui võidufondi väärtus ületab 10 000 eurot;
4. Loto korraldamisel tehtud panustest laekunud summa, millest on maha arvatud võidud;
5. Õnnemängu ja osavusmängu kaughasartmänguna korraldamisel tehtud panustest laekunud summa, millest on maha arvatud võidud;
6. Õnnemänguturniiri korraldamisel osalustasude summa.

Kuna selle maksu tasub hasartmängu korraldaja, on tegemist kaudse maksuga, millega koormatakse mängijate tehtud panuseid ja väljavõetud võite. Samas ei ole selle seaduse eesmärgiks maksustada mängude korraldaja kasumit ega maksustada hasartmänguvõite tulumaksuga. Kogu maksust laekunud tulu kantakse riigieelarvesse, kus seda jagatakse näiteks laekunud maksust 46% kultuurkapitali.

Raskeveokimaksuga maksustatakse veoste vedamiseks ettenähtud (Raskeveokimaksu seadus... 2012):

1. Liiklusregistris registreeritud 12-tonnise või suurema registri- või täismassiga veoauto, välja arvatud käesoleva paragrahvi punktis 2 nimetatud veoauto;
2. Veoautost ja ühest või enamast haagisest koostatud 12-tonnise või suurema registri- või täismassiga autorong, mille veoauto on registreeritud liiklusregistris.

Seaduse väljatöötamise ja vastuvõtmise ajendiks oli Euroopa Liidu Parlamendi ja Nõukogu 17. juuni 1999.a direktiiv 1999/62 “Raskeveokite maksustamisest teatud infrastruktuuri kasutamise eest” (Raskete kaubaveokite maksustamise... 1999). Eesti seaduses sätestatud maksumäärad on võrdsed eelnimetatud määruse miinimummääradega ning maksumäär sõltub otseselt sellest, kui suurt mõju raskeveok teele avaldab. Arvutamine teostatakse seaduse lisas toodud tabelist vastavalt liiklusregistris olevatele andmetele. Veoauto maksustamise aluseks on veoauto registrimass, telgede arv ja veotelje vedrustuse tüüp. Maksustamismäärad on välja toodud töö lisas 4.

Riiklike makse uurides selgus, et kaheksa seaduses ettenähtud maksu jagunevad omakorda kaudseteks maksudeks nagu käibemaks, tollimaks, aktsiis ja hasartmängumaks ning otsesteks maksudeks nagu tulumaks, maamaks, sotsiaalmaks, raskeveokimaks ja töötuskindlustus. Valdavas osas laekuvad riiklikud maksud riigieelarvesse, kus vastavalt seadusele riik jagab need seaduses sätestatud protsendi ulatuses kohalikele omavalitsustele. Erandina võib riiklik maks laekuda ka otse kohaliku omavalituses eelarvesse nagu näiteks maamaks. Siiski tuleb tõdeda, et kuigi omavalitsuste rahastamine on suurel määral sõltuvuses riigilt laekuvatest eraldistest, siis on kohalikel omavalitsustel võimalus teatud määral ka ise oma tulubaasi suurendada.

Kohaliku omavalitsuse reaalse autonoomia üheks oluliseks aluseks on ülesannete täitmiseks vajalike finantsressursside olemasolu. Riigikogu on ratifitseerinud Euroopa kohaliku omavalitsuse harta, mille artikkel number üheksa sätestab kohalike omavalitsuste rahalised vahendite kohta järgnevat (Euroopa kohaliku omavalitsuse... 1995):

1. Kohalikel võimuorganitel on riikliku majanduspoliitika raames õigus piisavatele rahalistele vahenditele, mida nad võivad oma volituste piires vabalt kasutada.
2. Kohalike võimuorganite rahalised vahendid on vastavuses neile põhiseaduse ja seadusandlusega seatud kohustustega.
3. Vähemalt osa kohalike võimuorganite rahalistest vahenditest tuleb kohalikest maksudest ja koormistest, mille suuruse nad võivad seadusega lubatud piires ise määrata.
4. Rahandussüsteem, millel tuginevad kohalike võimuorganite rahalised vahendid, peab olema piisavalt mitmekülgne ja paindlik, et pidada sammu neile pandud ülesannete täitmiseks tarvilike kulutuste tegeliku muutumisega.
5. Väiksemate rahaliste vahenditega kohalike võimuorganite kaitseks on vajalik rakendada rahalise ühtlustamise mehhanisme või analoogilisi meetmeid, et tasandada potentsiaalsete finantsallikate ja kulutuste ebahühtlast jagunemist. Need mehhanismid või meetmed ei kahanda kohalike võimuorganite otsustamisvõimet oma volituste piires.
6. Kohalike võimuorganitega konsulteeritakse, kuidas ümberjaotatavad rahalised vahendid neile eraldada.
7. Kui võimalik, ei seostata kohalikele võimuorganitele eraldatavaid toetusi konkreetsete projektide finantseerimisega. Toetuste saamine ei võta kohalikut võimuorganilt ära tema põhivabadust tegutseda oma jurisdiktsiooni piires omal äranägemisel.
8. Laenu võtmiseks kapitali investeerimise otstarbel on kohalikel võimuorganitel juurdepääs riiklikule kapitaliturule seadusega lubatud piires.

Lisaks sellele sätestab Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 157 võimaluse kohalikul omavalitsusel seaduse alusel kehtestada ja koguda makse (Eesti Vabariigi põhiseadus 2011). Seda osa reguleerib Eesti kohalike maksude seadus, millega sätestatakse nii kohalikud maksud, kohalike maksude kehtestamise kord ja nendele esitatavad nõuded.

See seadus näeb ette kohalikud maksud nagu reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks, lõbustusmaks ja parkimistasu (Kohalike maksude seadus 2012). Varem 2011 aasta lõpuni kehtisid ka müügitasud ja paadimaks, kuid tänaseks päevaks on need kehtetuks kuulutatud.

Reklaamimaks vastavalt paragrahvile 10 on tasumiseks kohustuslik füüsilistele ja juriidilistele isikutele omavalitsuse territooriumil paigaldatud, samuti omavalitsuse territooriumil elunevatele ja asuvatele füüsilistele ja juriidilistele isikutele kuuluvatena registreeritud ühissõidukitele paigaldatud kuulutustelt ja reklaamilt (*Ibid*).

Volikogu peab kehtestama maksustamisele kuuluvate kuulutuste ja reklaami ning nende paigutuskohdade loetelu, reklaamimaksu määra või diferentseeritud määrad. Nimetatud paragrahvi kohaselt on reklaamimaksust vabastatud riigi- ja omavalitsusasutuste kuulutused, erakondade, valimisliitude ja üksikkandidaatide valimiskampaania kuulutused ja reklaam. Maksumaksjale pannakse kohustus esitada maksuhaldurile maksudeklaratsioon, mille vormi ja esitamise tähtpäeva kehtestab volikogu ning tasuma reklaamimaksu omavalitsuse eelarvesse volikogu poolt kehtestatud tähtajaks. Volikogule antakse õigus anda reklaamimaksu soodustusi ja vabastusi volikogu poolt kehtestatud tingimustel ja korras. (*Ibid*)

Teede ja tänavate sulgemise maksu maksavad paragrahv 11 kohaselt füüsilised ja juriidilised isikud demonstratsioonide, rongkäikude ja muude ürituste korraldamise, samuti ehitus- või remonttööde puhul, kui sellega kaasneb üldkasutatava tee, tänava, väljaku, pargi, puhkeaala või selle osa sulgemine (*Ibid*). Maksumäära või diferentseeritud määrad kehtestab taaskord volikogu, mis tuleb tasuda omavalitsuse eelarvesse volikogu poolt kehtestatud tähtajaks.

Mootorsõidukimaks vastavalt paragrahvile 12 on maks mida maksavad liiklusregistris registreeritud mootorsõidukeid omavad või neid mootorsõidukeid kasutavad maksu kehtestanud kohaliku omavalitsusüksuse territooriumil elavad füüsilised ja asuvad juriidilised isikud. Sõiduki kasutaja on mootorsõidukimaksu maksja, kui ta kasutab mootorsõidukit kasutuslepingu või omandireservatsiooniga müügilepingu alusel ning mootorsõiduki eest vastutava kasutaja andmed on kantud liiklusregistrisse. Maksumäära

kehtestab volikogu diferentseerituna sõiduki registrimassi, lubatud teljekoormuse või mootori võimsuse järgi. (*Ibid*)

Paragrahvi lõikes 2 tuuakse erandid maksu tasumisel ja määratakse et mootorsõidukimaksuga ei maksustata riigi- ja omavalitsusasutuste, kaitseväge ja kaitseliidu mootorsõidukeid, Eestisse akrediteeritud diplomaadi staatust omavate isikute, välisriigi diplomaatiliste ja konsulaaresinduste, rahvusvaheliste organisatsioonide ning valitsustevaheliste koostööprogrammide esinduste poolt kasutatavaid mootorsõidukeid, I ja II grupi invaliidide mootorsõidukeid, raskeveokimaksuga maksustatavaid mootorsõidukeid. Maksustamisperioodiks on ettenähtud üks kalendriaasta ning peale 30. juunit registreeritud mootorsõidukite eest tasutakse 50% aastamaksumäärast. Mootorsõiduki võõrandamise korral on mootorsõidukimaksu tasunud isikul õigus taotleda makstud mootorsõidukimaksu tagastamist kuude eest, mis on jäänud mootorsõiduki võõrandamise kuust maksustamisperioodi lõpuni, maksukorralduse seaduses sätestatud tingimustel ja korras. Maks tasutakse mootorsõiduki omaniku või kasutaja elu- või asukohajärgse omavalitsusüksuse eelarvesse volikogu poolt kehtestatud tähtajaks. (*Ibid*)

Mootorsõidukimaksu puhul on tegemist maksuga, millega omavalitsus saab oma tulubaasi oluliselt suurendada arvestades aastatega suurenevat autode osakaalu. Selle maksu rakendamisel tuleb arvestada võimalike maksulaekumist pärssivate tagajärgedega. Kui üks omavalitsus kehtestab mootorsõidukimaksu, võib tekkida olukorda, kus selle omavalitsuse elanikud hakkavad maksust kõrvalahoidumiseks otsima alternatiive, näiteks registreerides oma sõiduki või hoopis iseennast kõrvalasuvasse omavalitsusse, kus mootorsõidukimaksu ei ole kehtestanud. Teisest küljest võib antud maksu kehtestamine mõjuda ka positiivselt, kui omavalitsused saaksid laekunud rahasid kasutada teede ja tänavate korrashoiule.

Loomapidajad maksavad loomapidamismaksu kui nad omavad loomi, mille pidamine valla või linna territooriumil on maksustatud paragrahv 13 järgi. Nende loomade loetelu kehtestab volikogu (*Ibid*). Nimetatud maksust on vabastatud politsei, kaitseväge, tolli, Kaitseliidu ning päästeameti ja vabatahtlike päästjate teenistusloomad, kui neid kasutatakse teenistusülesannete täitmiseks, samuti pimedate inimeste juhtkoerad. Lisaks sellele on maksust vabastatud loomapidamine valla või linna territooriumil kuni ühe kuu

jooksul. Maksustamisperioodiks on kalendriaasta ning loomapidamismaksu määrad kehtestatakse volikogu poolt (*Ibid*).

Antud kohaliku omavalitsuse kehtestatud maksust saadav tulu on vähene. Selle maksu kehtestamisega on antud omavalitsustele võimalus korraldada kohaliku eluolu ning nimetatud maksu rakendamisel peaks see piirama üleliigsete loomade pidamist. Kuigi maksu eesmärk on arusaadav, siis praktilise poole pealt võib selle maksu rakendamine osutuda hoopis kulukamaks.

Lõbustusmaksu peavad vastavalt paragrahvile 14 tasuma valla või linna territooriumil tasuliste meelelahutusürituste korraldajad ning valla või linna territooriumil asuvate meelelahutusasutuste omanikud. Lõbustusmaks kehtestatakse volikogu poolt ja seda tasutakse müüdud pääsmetelt omavalitsuse eelarvesse volikogu poolt kehtestatud tähtjaks. Tasulise meelelahutusürituse pääsmed kuuluvad registreerimisele valla- või linnavalitsuses, mille territooriumil üritus toimub. (*Ibid*)

Parkimistasu, mis kehtib alates 01.01.2003 aastast, sätestatakse avalikul tasulisel parkimisalal parkimise korraldamise eesmärgil paragrahvi 14¹. Parkimistasu määramine ja sissenõudmine toimub liiklusseaduses sätestatud alustel ja korras, mille suhtes kohaldatakse maksukorralduse seadust liiklusseaduses sätestatud ulatuses. (*Ibid*) Nimetatud maks täidab oma eesmärgi ilmselt kõige paremini linnades, kus on rohkelt mootorsõidukeid ning turiste ja külalisi teistest linnades. Kindlasti võimaldab see vähendada ka liikluskoormust linnapildis, kuid samas võib sellel olla ka negatiivseid külgi. Näiteks linna pideva arenguga laiendatakse ka tasulise parkimise piire, mis ühel hetkel võivad hakata häirima kohalike elanike elu, kelle majapidamine jääb tasulise parkimise alasse ning neil tuleb oma aiavärvast parkimise eest maksta parkimistasu. Lisaks selle ei täida see maks oma eesmärgi, väiksemates omavalitsustes, kus puuduvad suured ostukeskused, kultuuriasutused ja turismiattraksioonid ning seega ei ole mõtet paljudes väiksemates omavalitsustes seda maksu kehtestada.

Eelnevast selgub, et kohalike omavalitsuste finantsvahendite suurendamiseks on kohalikel omavalitsustel võimalik kehtestada seaduses loetletud kohalikke makse. Vaatamata sellele ollakse olukorras, kus võimalikest maksudest laekuv tulu on sisuliselt olematu. Eestis on see 1%, Lätis 7%, võrreldes Taani, Šveitsi ja Rootsiiga kus

kohalikest maksudest laekuv tulu on 70% (Olulise tähtsusega riikliku... 2010). Märkimisväärne on fakt, et kui Lätiga on vahe ainult seitsmekordne, siis Rootsiga juba 70 kordne. Taoline olukord võiks olla mõistetav Eesti Vabariigi iseseisvusaastatel, kuid mitte enam. Kui mujal maailmas on jõutud arusaamale, et kohalike omavalitsuste tulude suurendamine läbi kohalike maksude tõstab kohalike omavalitsuste initsiatiivi, siis Eestis hoiavad omavalitsusi elus riiklikud maksud. Lisaks sellele võimaldavad kohalikud maksud omavalitsustel kujundada maksumäärasid vastavalt rahva maksevõimele ja võttes sealjuures arvesse ka nende soove, ehk siis tegelda ka mingil määral kohaliku eluvaldkonna reguleerimisega. Samas on selge, et praeguses olukorras, kus Eesti on kohalikke omavalitsusi selgelt liiga palju, ei olegi mõistlik kohalikke makse kehtestada kuna väikse rahvaarvu tõttu ja maksevõimeliste elanike puudumise tõttu ei täida see oma eesmärki - ei paranda omavalitsuste rahalist olukorda.

2. ÜLEVAADE PÄRNUMAA MAKSULAEEKUMISTE OLUKORRAST

2.1. Ülevaade Pärnumaa kohalike omavalitsuste põhilistest maksulaekumistest

Antud teema juures käsitleb autor eraldi Pärnut teises alapeatükis, vältimaks sellega Pärnu suurusel tulenevat kontrastsuse tekkimist maksutulu ja teiste majandusnäitajate osas. Pärnu maakond asub edela Eestis Liivi lahe ääres ja omab ühist territoriaalset piiri mitme Eesti maakonnaga nagu Viljandi, Järva, Rapla ja Lääne maakond ning lisaks sellele piirneb lõunast riigipiiriga, naabriks Läti. Tegemist on maakonnaga, mis oma strateegiliselt soodsa asukohaga, mereteel olemasolu ja maakonda läbiva Via Baltica maantee tõttu, võimaldab mitmekesise ettevõtluskeskkonna teket. Ettevõtluskeskkonna all mõistetakse maakonnas majandustegevust mõjutavaid tingimusi nagu näiteks infrastruktuuri ja ressursside ning väliskaubanduse võimaluste olemasolu, mis toetavad või takistavad ettevõtete alustamist ning jätkusuutlikkust. (Ettevõtluskeskkond... 2013).

Via Baltica`ks nimetatakse maanteed Tallinnast Varssavini, mis Euroopa teedevõrgus kannab maantee tähistust E671 ning on oluliseks ühenduseks Kesk-Euroopaga eelkõige selliste riikide nagu Eesti, Läti, Leedu ja Soome jaoks. (Pärnu Maakonnaplaneering... 2012: 10)

Via Baltica olemasolu võimaldab kindlasti paremaid logistilisi võimalusi ettevõtetele, parandades sellega siseriiklikku kui ka väliskaubanduse toimimist. Peale selle võimaldab see tootmiseks vajalike ressursside paremat kättesaadavust, luues hea kasvupinna uutele ettevõtetele, mis omakorda peaks suurendama välisinvestorite huvi ettevõtete loomiseks Pärnumaal. Ettevõtluse areng tähendab pärnumaalaste jaoks, aga uute töökohtade teket ja omavalitsuste jaoks suuremat maksulaekumist, millega parandada kohalike elanike eluolu. Lisaks sellele suurendab see turistide külastatavust,

mille tulemusel kasvab tarbimine, elavdades sellega kohalikku majandust ja parandades riigile laekuvat käibemaksu tulu suurenemist. Veel üheks positiivseks aspektiks on rahvusvaheliste kaubavedude suurenemine läbi Pärnumaa, mille tagajärjel suureneb raskeveokimaksude laekumine. Nimetatud asjaolu negatiivseks küljeks on asjaolu, et kohalike omavalitsustel oma tulubaasi suurenemist selle arvelt loota ei ole, sest raskeveokimaks laekub täies mahus riigieelarvesse. Samas on omavalitsuste jaoks oluline just võimalikult suure maksutulu saamine, mis võimaldaks pakkuda kvaliteetsemaid avalikke teenuseid ning tagada piirkonna vajalik areng luues paremaid ja kiiremaid transpordi võimalusi nagu näiteks maanteede loomine, kiirrongiliiklus teiste linnade vahel ning vajadusel pakkuda ka lennutransporti.

Ühesõnaga kõik eelnimetatud aitab tagada piirkonna atraktiivsuse, millega tagatakse uute töökohtade tekkimine läbi uute ettevõtete loomise ning elanike arvu kasv. Autori arvates mõjutavad maksutulu kõige tugevamalt järgmised tegurid:

1. Rahvastiku arv omavalitsuse territooriumil,
2. Kohaliku omavalitsuse pindala,
3. Ettevõtete arv.

Üldiselt on Pärnumaa puhul tegemist maakonnaga, mis oma pindalalt on Eesti riigis suurim, koosnedes kahest linnast - Pärnu ja Sindi ja kaheksateistkümnest vallast (Pärnu maakond 2013). Kogu Pärnumaa majandust veab Pärnu piirkond, mille keskmeks on tugeva tööstuspotentsiaaliga Pärnu linn. Rahvaarvu poolest ollakse viieteistkümnne maakonna hulgas alles neljandal kohal. Kuigi neljandat kohta ei saa kehvaks pidada, siis rahvaarvu suuruse poolest on vahe esikohal oleva Harju maakonnaga ligikaudu 6,4 kordne. Täpsemad andmed rahvaarvude ja maakondade suuruse kohta leiab järgnevast tabelist 1.

Tabel 1. Eesti maakondade rahvaarv, pindala ja omavalitsuste arv

Maakond	Rahvaarv	Pindala (km²)	Linnad	Vallad	Kokku	Asustus- tihedus (km²) kohta
HARJUMAA	569036	4333	6	18	24	131,33
IDA-VIRUMAA	161997	3364	6	16	22	48,16
TARTUMAA	149426	2993	3	19	22	49,93
PÄRNUMAA	85073	4806	2	18	20	17,70
LÄÄNE- VIRUMAA	64608	3627	2	13	15	17,81
VILJANDIMAA	52098	3422	3	12	15	15,22
VÖRUMAA	37055	2305	1	12	13	16,08
RAPLAMAA	36485	2980		10	10	12,24
SAAREMAA	35581	2922	1	15	16	12,18
JÕGEVAMAA	34325	2604	3	10	13	13,18
JÄRVAMAA	33817	2461	1	11	12	13,74
VALGAMAA	33299	2044	2	11	13	16,29
PÖLVAMAA	30445	2165	1	13	14	14,06
LÄÄNEMAA	26879	2383	1	11	12	11,28
HIIUMAA	10123	1023	1	4	5	9,90
Kokku	1360247	43432	33	193	226	31,32

Allikas: Piirkondlik portree Eestist (autori koostatud).

Tabelis 1 võib näha, et Pärnumaa 4806 ruutkilomeetri suurusel alal on vaid kaks linna ja seal elab kokku ligikaudu 85 000 elanikku, mis teeb asustustiheduseks 17,70 inimest ruutkilomeetri kohta. Samas Harjumaal, mille pindala suurusel on 4333 ruutkilomeetrit elab ligikaudu 570 000 inimest ja on kuus linna, asustustiheduseks 131,33 inimest ruutkilomeetri kohta. Väga olulist erinevust ei saa täheldada ka mõlema maakonna looduslikes tingimustes, need on suhteliselt võrdsed. Samas tuleb tõdeda, et Pärnumaa on oma arengu poolest kaugemale maha jäänud ning järele jõudmiseks tuleb kõvasti pingutada. Kui maamaksu laekumisel võiks olla eelised Pärnumaa poolel, siis inimeste töötasudelt laekuvate maksude osas on olukord ilmselgelt kesine.

Arengustrateegia Pärnumaa 2030+ kohaselt selgub, et 2010. aastaks prognoositud rahvaarvuks oli 94 200 - 111 200 elanikku, mis siiski praeguseks on pessimistlikumast prognoosist parem. Samas on osad strateegias välja toodud eesmärgid ka saavutatud – näiteks muuta Pärnu üheks Eesti tähtsaimaks logistiliseks keskuseks. Rekonstrueeritud on Pärnu lennujaam, Pärnu sadam on kaubaveos tähtsuselt Eesti teine, väljaehitamisel

on väikesadamate kett piki Pärnu lahe rannikut. Püstitatud eesmärkidest on täielikumalt realiseerunud Via Baltica, mis on maakonna piires täies pikkuses renoveeritud ning nüüdseks on valminud ka uuendatud möödasõit (2010: 8). Eesmärgid on aja jooksul olnud suured ning kuigi eesmärgiks võetud rahvaarvu suurenemine maakondade võrdluses ei oleks asetanud Pärnumaad maakondade suuruselt kolmandale kohale, oleks selle eesmärgi saavutamine Pärnumaa arengus suureks sammuks edasi.

Eesti kohalike omavalitsuste suurimaks tulullikaks on residentide maksutulud. Kohalike omavalitsuste maksude laekumist nende eelarvesse saab jälgida Rahandusministeeriumile kvartaalselt esitatavatest aruannetest, kus lisaks maksutulu laekumisele on välja toodud ka eelarvestrateegiad, omavalitsuste tulude ja kulude analüüsid ning nende kohustused. (Kohalike omavalitsuste eelarved... 2013) Järgnevas tabelis 2 on välja toodud kogu laekunud maksutulu Pärnumaa kohalikele omavalitsustele aastatel 2006 - 2012.

Tabel 2. Maksutulu laekumine Pärnumaal 2006 - 2012 (miljonit eurot).

Aasta	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Maksutulu	32,2	39,5	45,1	38,1	35,9	37,1	39,4
Muutus (%)		18%	12%	-18%	-6%	3%	6%

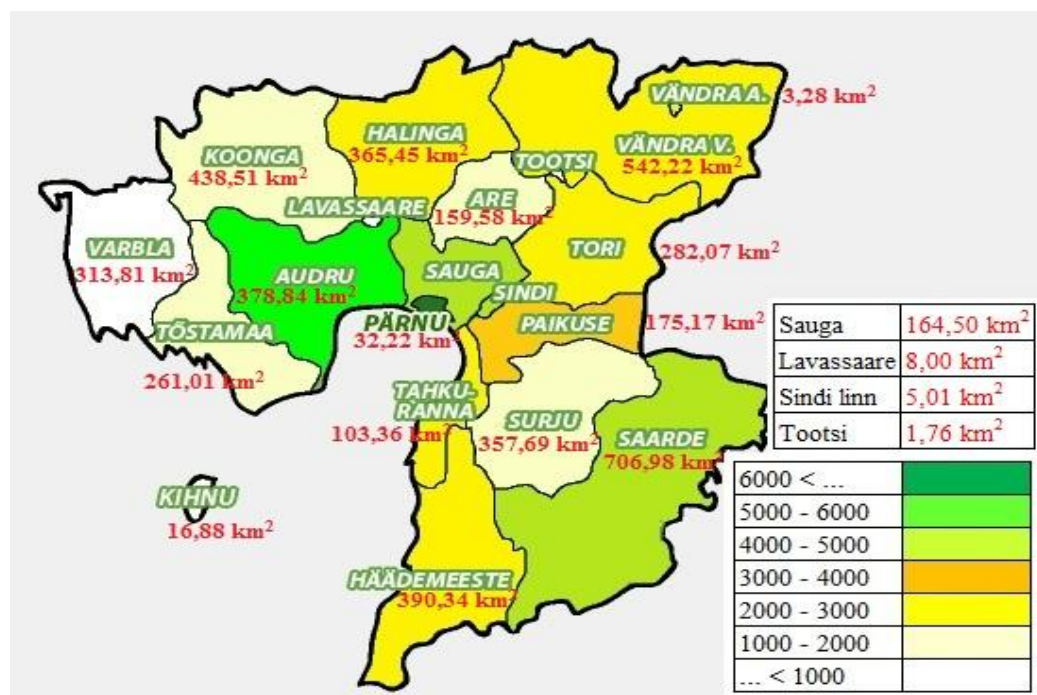
Allikas: Kohalike omavalitsuste eelarved ja ülevaated (autori koostatud).

Tabelist 2 selgub, et kõige väiksem maksutulu laekumine oli aastal 2006 ja kõige rohkem makse laekus 2008. aasta majandustõusu ajal. Kuigi 2009. ja 2010. on toimunud vastavalt 18%-ne ja 6%-ne langus, siis ikkagi ei langenud tulubaas 2006. aasta tasemele. Viimaste aastate (2011 ja 2012) lõikes on näha väikest maksulaekumise suurenemist, kus 2012. aasta seisuga on saavutatud juba 2007. aasta tase.

Kuigi statistilised andmed näitavad, et Pärnumaal on toimumas majandusolukorra paranemine, mille tagajärjel on paranenud ka maksulaekumine, ei saa siiski nende näitajate põhjal väita, et maksulaekumise tõus on seotud uute töökohtade loomisega. Selline olukord võib pigem olla tingitud asjaolust, kus rahvastikuregistri andmetel elavad inimesed Pärnumaal, kuid töökoht võib olla mõnes teises maakonnas või lausa

mõnes teises riigis, mis omakorda mõjub positiivselt ka maksulaekumisele. Seega, saamaks paremat ülevaadet kohalike omavalitsuste suurusest ja nende maksulaekumisest, uurime järgnevalt elanike arvu kohalike omavalitsuste lõikes.

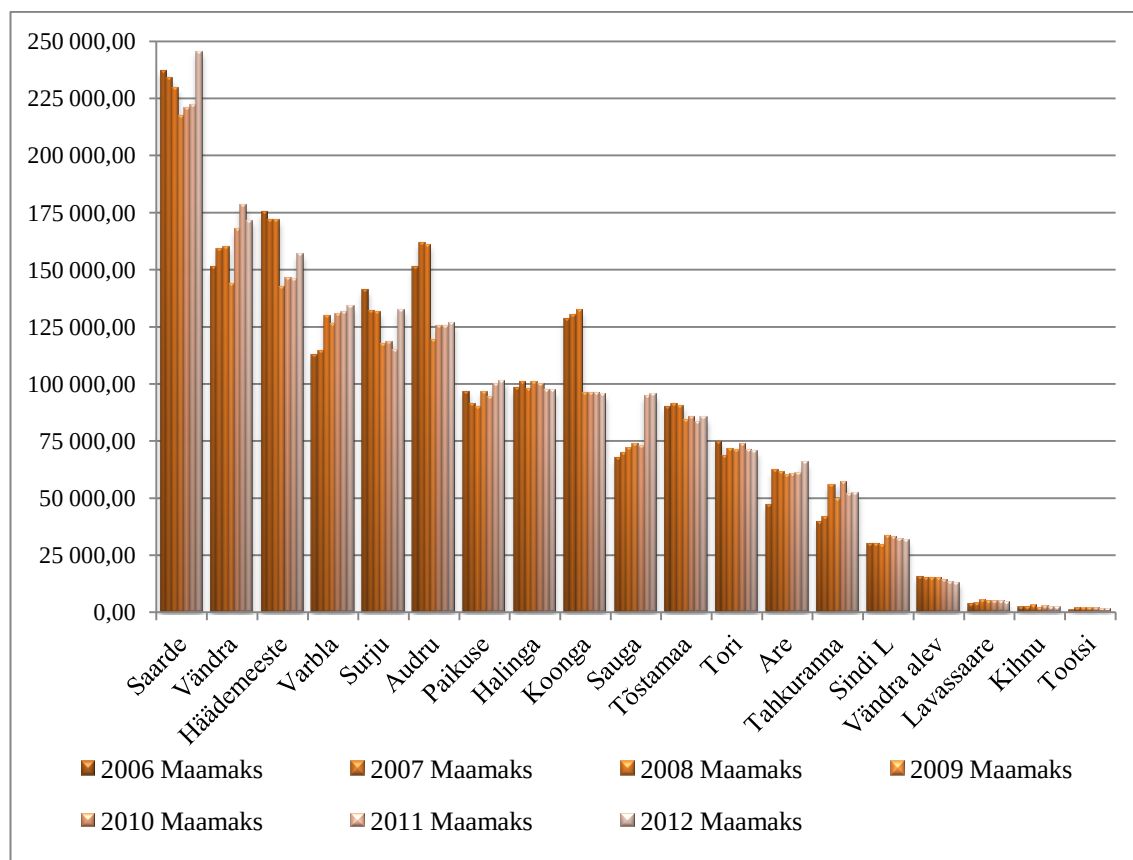
Hetkel elab statistikaameti andmetel peaaegu pool Pärnumaa elanikkonnast Pärnu linnas, mis omakorda näitab, kui väheasustatud on maakonna teised piirkonnad. Samas paneb ebaühtlane rahvastikutihedus omavalitsused raskesse olukorda kuna olenemata elanike arvust, tuleb neile tagada võimalikult heal tasemel avaliku teenuste kättesaadavus ning tagada omavalitsuse igapäevane töö. Selline olukord põhjustab omakorda omavalitsuse tegevuskulutuste suurenemist, sest maksulaekumisest saadavad tulud ei pruugi alati katta tehtavaid kulutusi ning see omakorda võib viia omavalitsused selleni, kus nad ei ole enam jätkusuutlikud ja peavad lootma riigi poolt saadavatele rahalistele vahenditele. Pärnumaa elanike arvu kaardistamisel omavalitsuste lõikes selgus, et asustustihedus on omavalitsuste lõikes väga erinev. Sellest parema ülevaate annab järgnev joonis 6, kus on kajastatud Pärnumaa asustustihedus omavalitsuste lõikes.



Joonis 6. Asustustihedus Pärnumaal (Pärnu maakond ja omavalitsuste pindalad, autori kohandatud).

Joonisel 6 võib selgelt näha, et kõige suurem ääremaastumise oht oma väikse rahvaarvu tõttu on Varblas, Tootsis, Lavassaares, Tõstamaal ja Koongas. Kriitiliseks võib pidada ka olukorda Surjus ja Ares, kus mingil põhjusel neid ümbritsevates valdades elab pea kaks korda rohkem elanike. Taolises olukorras võib naabervaldade mõju nendele kahele valla põhjustada nii positiivseid kui ka negatiivseid tagajärgi. Kui positiivse mõju all võiks mõista valla rahvaarvu suurenemist, siis negatiivse mõju puhul on tegemist vastupidise protsessiga. Heaks võib pidada olukorda Audrus, Saugas, Saardes ja Sindis, kus asustustihedus on peaaegu kaks korda suurem, kui osades naabervaldades. Kui Audru, Sauga ja Sindi edukust võiks põhjendada nende lähedusega Pärnu linnale, mis avaldab soodsat mõju ka naaberomavalitsustele, siis üllatavaks asjaoluks on Saarde valla suur rahvaarv. Lisaks sellele, et joonis toob selgelt välja ebaühtlase asustustiheduse Pärnumaal, võib selle põhjal järeldada, et tõenäoliselt on sama ebaühtlane ka maksulaekumine omavalitsuste lõikes. Seega on oluline, et oma ebaühtlase asustustiheduse tõttu vajab Pärnumaa korraliku tegevuskava, mis suurendaks ja ühtlustaks rahvaarvu nii Pärnu linna ümbruses kui ka mujal Pärnumaal ja võimaldaks paremini ära kasutada mereäärseid alasid.

Joonisel 6 on kajastatud ka omavalitsuste pindalad, kus võib välja lugeda, et kolm kõige suurem territooriumiga alates kõige suuremast on Saarde, Vändra, Koonga ja neli kõige väiksemat on Lavassaare, Sindi, Vändra alev ja Tootsi. Seega nagu näha on territooriumi ja rahvastikutiheduse osas Vändra alev ja Sindi linn oma potentsiaali väga hästi ära kasutanud. Kuna kohalike omavalitsuste üheks sissetulekuallikaks on ka maamaks, mille laekumise suurus mõjutab ka territooriumi suurus, siis järgnevas analüüsimis maamaksu laekumist kohalike omavalitsuste tulubaasi. Sellest annab ülevaate joonis 7, kus on kajastatud maamaksu laekumine Pärnumaa omavalitsuste lõikes aastatel 2006 - 2012.

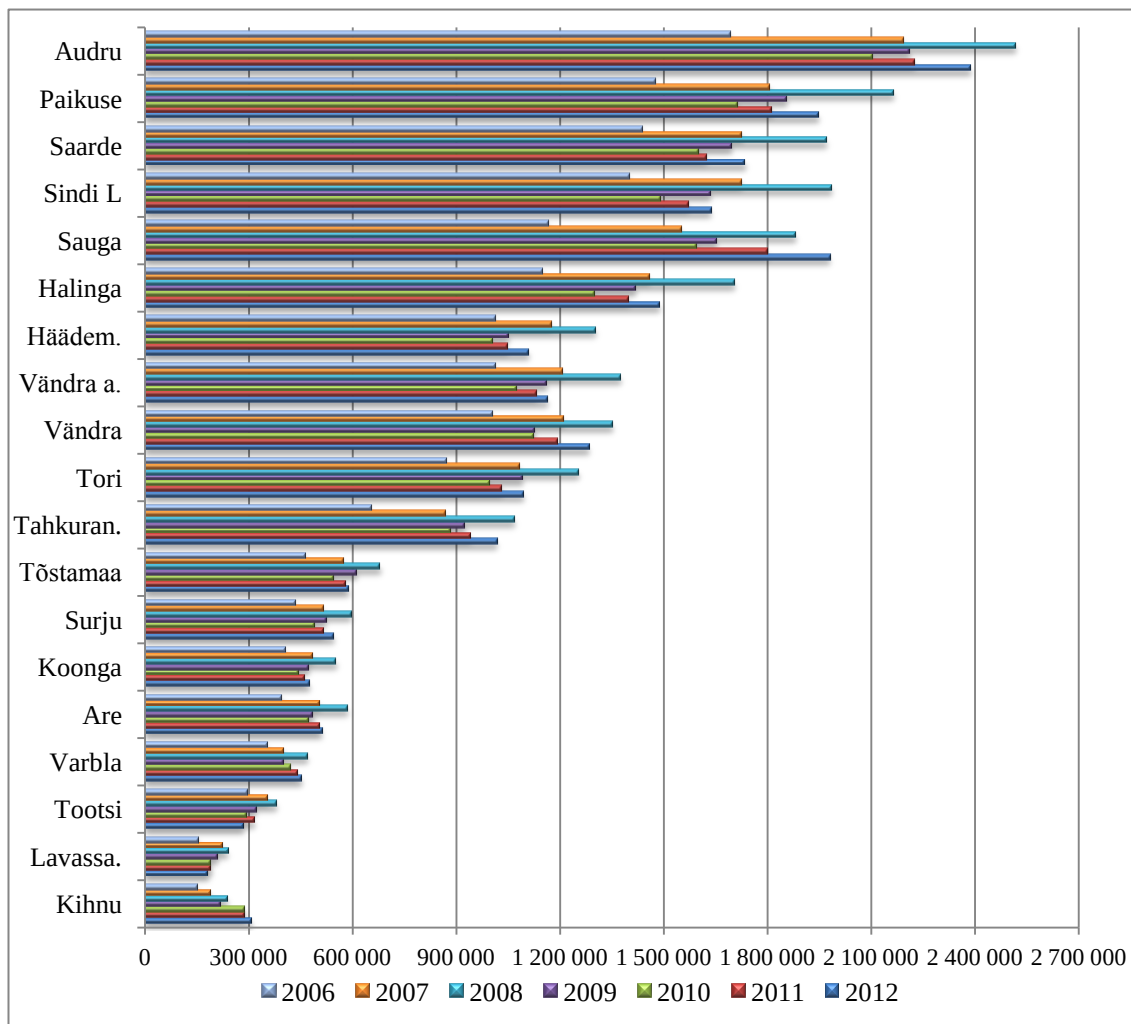


Joonis 7. Maamaksu laekumine omavalitsustele 2006 - 2012 (autori koostatud) .

Joonisel 7 on näha, et maamaksu laekumine aastatel 2006 - 2012 on suhteliselt stabiilne, kui välja arvata Pärnu linn, mille maamaksu laekumine on tulenevalt väikese territooriumi suure asustustiheduse tõttu ligikaudu viis korda suurem võrreldes Saarde vallaga. Tuleb tõdeda, et maamaksu laekumise suurus kohaliku omavalitsuse tulubaasi sõltub suurel määral just territooriumi suuruselt. Näiteks on käsitletaval joonisel näha, et maamaksu laekumise suuruse osas järgnevad Pärnule Saarde ja Vändra, kes on oma territooriumilt Pärnumaa ühed suuremad omavalitsused. Viimaste hulgas on sellised vallad nagu Kihnu 16,88 km²-ga, Lavassaare 8,00 km²-ga ja Tootsi 1,76 km²-ga, mille territooriumid on kümneid ning Lavassaare ja Toosti puhul isegi sadu kordi väiksem. Seega on pindalalt suurte omavalitsuste potentsiaal kordades suurem, kui nad suudaksid saavutada rahvaarvult ja majanduslikult Pärnu linnaga sarnase taseme.

Pärnumaa jätkusuutlikkuse oluliseks määrajaks ja tagajaks on vaatamata maamaksu olulisusele siiski kohalike omavalitsuste maksutulu laekumine. Kuna omavalitsuse tulubaas on suurel määral mõjutatud kohalikust majandusaktiivsusest, siis on oluline, et

kohalik omavalitsus suudaks tagada töökohtade olemasolu, mis on põhiliseks määrajaks kohaliku rahvaarvu suurenemisele. Järgnev joonis 8 toob välja maksutulu laekumise kohalikele omavalitsustele aastatel 2006 - 2012.



Joonis 8. Maksulaekumise muutused Pärnumaa kohalikes omavalitsustes 2006 - 2012 (autori koostatud).

Erinevate aastate maksutulu laekumise jooniselt on selgelt näha, et omavalitsuste lõikes esimesteks, ilma Pärnuta, on Audru ja Paikuse ning neile järgnevad Saarde, Sindi, Sauga ja Halinga. Üldpilt näitab, et kõige suurem maksulaekumine oli peaaegu kõigis omavalitsustes just 2008. aastal. Peale seda on kahanenud aastatel 2009 ja 2010 koos majanduslangusega praktiliselt kõigi kohalike omavalitsuste maksutulu. Erandiks on siin vaid Kihnu, mida 2009. aastal tabas mõningane maksutulu vähenemine, kuid juba 2010. laekus makse rohkem kui 2008. aastal ning peale seda on suudetud hoida tõusvat

trendi. Tuleb ka tõdeda, et kui vaadata aastat 2012, siis maksutulu laekumine on enamustes omavalitsustes jõudnud peaaegu 2008. aasta tasemele, millest võiks ka järeldada majandusolukorraga stabiliseerumist ja uute töökohtade tekkimist. Samas maksutulu suuruse poolest, jättes välja Kihnu, kõige viimaste hulgas on Lavassaare, Tootsi, Varbla, Are, Koonga, Surju ja Tõstamaa. Eelnevalt nimetatud valdade puhul on tegemist samade omavalitsustega, kus statistilised andmed näitasid ka hõredat asustustihedust. Seega võib väita, et nende omavalitsuste puhul on tegemist olukorraga, kus hõre asustus on omavalitsuse maksutulu laekumise otseseks mõjutajaks.

Põhimõtteliselt saab omavalitsus mõjutada oma rahvaarvu läbi avalike teenuste ja töökohtade tagamisega. Kohaliku omavalitsuse jätkusuutlikkus ja sealse elu kvaliteet on vägagi tugevalt sõltuvuses kohalikest ettevõtetest, kuna välisinvesteeringutele alati loota ei saa ega tohigi. Kohalike ettevõtete ülesandeks võiks pidada kohaliku elu arendamist, pakkudes kohalikele elanikele tööd ja suurendades seeläbi omavalitsuse tulubaasi. Saab väita, et kohaliku omavalitsuse majandusaktiivsus näitab nii sealse rahva aktiivsust ja tahet oma eluolu parandada kui ka omavalitsuses tahet luua soodsaid tingimusi kohalike ettevõtete arenguks.

Kuna tulubaasi kõige suuremaks mõjutajaks on füüsilise isiku tulumaks, siis oluline on analüüsida ka ettevõtete olemasolu ja aktiivsust omavalitsustes. See võimaldab saada parema ülevaade, kui suurt mõju avaldab ettevõtte olemasolu maksutulu laekumisele. Kuigi ettevõtete arv üldiselt ei näita veel nende poolt pakutavate töökohtade konkreetset arvu, saab siiski reaalselt tegutsevate ettevõtete üldsummade võrdlemisel erinevate aastate lõikes, välja lugeda omavalitsuse oleva majandusliku olukorra. Järgnev tabel 3 annab ülevaate Pärnumaa majanduslikult aktiivsetest ettevõtetest aastatel 2006 - 2010.

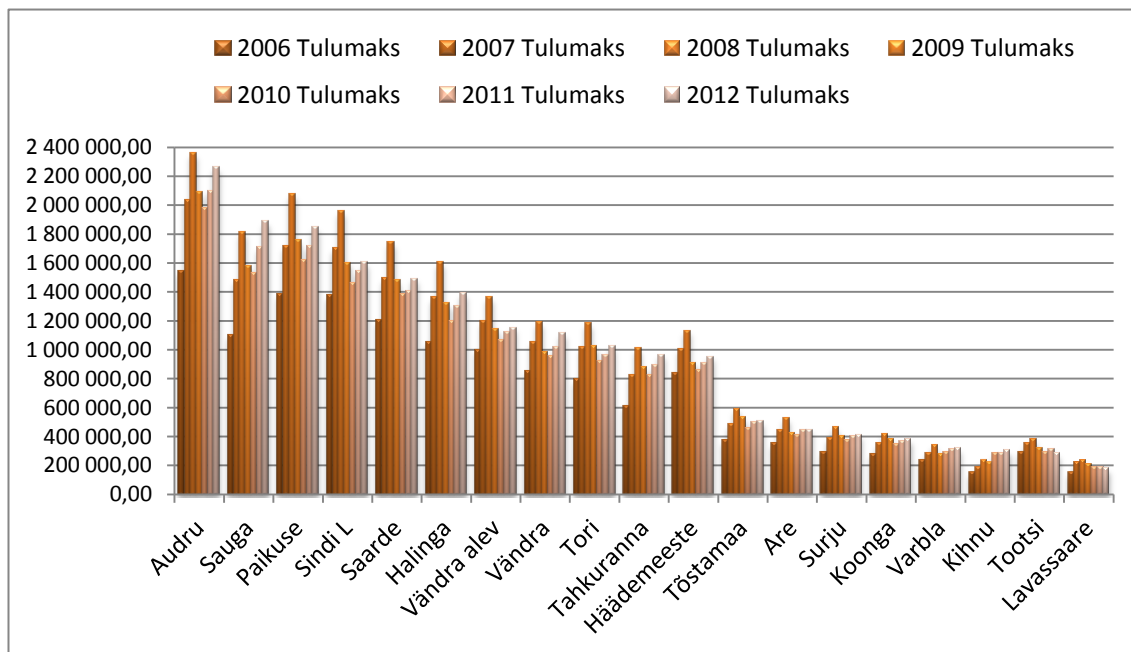
Tabel 3. Pärnumaa majanduslikult aktiivsete ettevõtete muutus 2006 - 2010.

	2006	2007	2008	2009	2010
Audru	143	169	188	192	195
Sauga	132	152	171	178	181
Paikuse	115	138	154	155	153
Sindi	66	79	90	81	94
Tahkuranna	66	76	75	77	90
Halinga	63	74	86	80	81
Vändra	37	42	48	42	81
Tori	52	52	63	70	67
Saarde	63	67	67	66	65
Häädemeeste	50	51	51	49	53
Tõstamaa	23	30	34	31	33
Vändra (alev)	49	55	59	67	32
Are	15	23	24	21	23
Varbla	17	16	18	22	23
Koonga	11	9	13	13	16
Surju	12	13	13	13	13
Kihnu	10	11	10	11	12
Lavassaare	10	8	8	9	9
Tootsi	8	6	5	5	6
KOKKU	942	1071	1177	1182	1227

Allikas: Majanduslikult aktiivseid ettevõtteid (autori koostatud).

Tabelis 3 võib näha, et kõige rohkem on statistikaameti andmetel aktiivseid ettevõtteid Audrus, Saugas ja Paikusel. Kõige vähem alustades tabeli viimaselt kohalt on ettevõtteid Tootsis ja Lavassaares, kuid vaid mõnevõrra rohkem on neid Kihnus, Surjus ja Koongas. Üldpildina on omavalitsuste lõikes aktiivsete ettevõtete hulgas näha väikest kuid pidevat tõusu ning seda olenemata isegi asjaolust, et aastad 2009 ja 2010 olid tugevalt mõjutatud majanduslangusest ning asjaolust, et mõningates omavalitsustes nagu Tootsis, Ares, Sindis ja Tõstamaal on näha ka ettevõtete vähenemist. Samas tuleb tõdeda, et nii nagu asustustiheduse ja maksutulu laekumiste puhul, kus oli selgelt näha seos nende kahe näitaja vahel, võib ka siin samu seoseid luua. Näiteks figureerivad majanduslikult aktiivsete ettevõtete pingejärjestuses tabeli lõpuosas juba eelnevalt probleemsed omavalitsused nagu Are, Varbla, Koonga, Surju, Tõstamaa. Seega on selgelt näha, et töökohtade vähesus paneb elanikud otsima paremaid võimalusi atraktiivsematest naabervaldadest, mis maakonna piiriäärsetel aladel võib tähendada

isegi elanike liikumist teistesse maakondadesse. Analüüsimaks omavalitsusi füüsilise isiku tulumaksu osas käsitleb autor järgnevat joonist 9, kus on kajastatud tulumaksu laekumine kohalike omavalitsuste lõikes aastatel 2006 - 2012.



Joonis 9. Tulumaksu laekumine Pärnumaal 2006 - 2012 (autori koostatud).

Nagu jooniselt 9 selgub on tulumaksu laekumine olnud analüüsitavate aastate osas omavalitsuste lõikes sarnase iseloomuga. Erinedes vaid tulumaksu laekumise mahu poolest erinevatel analüüsitavatel aastatel. Omavalitsuste edukuse osas on taaskord eesotsas varasemalt edukamaid tulemusi näidanud omavalitsused nagu näiteks Audru, Sauga, Paikuse, Sindi ja Saarde ning kehvemate hulgas Varbla, Tootsi Lavassaare. Samas kõige suuremad muutused on analüüsitavate aastate jooksul toimunud Sauga vallas, kus on 2006. aastal selgelt näha nende tunduvalt madalam tulumaksu laekumine kui näiteks Paikusel, Sindis ja Saardes. Kuid juba 2011. aastal on näha praktiliselt sarnast tulemust Paikusega ning 2012. aasta lõikes on vahe juba märgatavalt suurenenud ning saavutatud on isegi suurem tulumaksu laekumine kui 2008. aastal majandustõusu ajal.

Loomulikult ei saa unustada omavalitsuste teisi laekumisi kohalike maksude näol nagu reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise makse ning parkimistasu. Paraku laekub nende maksude arvelt tulusid vaid üksikutes omavalitsustes. Näiteks reklaamimaksu on

Rahandusministeeriumile esitatud aruannete järgi, laekunud 2012. aasta seisuga Pärnus, Ares, Halingas Paikusel, Saardes, Saugas, Surjus ja Tahkurannas (Kohalike omavalitsuste eelarved... 2013). Kõigist nimetatutest on arvestatav summa üle 100 000 euro laekunud vaid Pärnusse. Seega ülejäänute omavalitsuste jaoks on tegemist praktiliselt olematu tuluga. Paremini ei ole ka olukord teede ja tänavate sulgemise maksu ja parkimistasude osas, mida on laekunud 2012. aasta seisuga, vaid Pärnu linna eelarvesse vastavalt üle 300 000 euro ja 258 000 euro (*Ibid*). Seetõttu võib väita, et ka nendest kahest maksust saab ainsana arvestatavat tulu vaid Pärnu linn ning teistes omavalitsustes ei ole neid mingil põhjusel kehtestatud või nende tunduvalt hõredama asustustiheduse tõttu ei ole tasuv neid kehtestada, kuna maksude haldamine võib vahel osutuda hoopis kulukamaks, kui sellelt laekuv tulu. Lisaks neile on veel olemas loomapidamismaks, kuid seda ei ole Rahandusministeeriumi andmete järgi Pärnumaal kehtestatud mitte üheski omavalitsuses.

2.2. Pärnu maksutulu laekumine võrdluses teiste kohalike omavalitsustega

Kuigi Pärnu linna seostatakse valdavas osas kuurortlinna mainega, võib seda pidada ka Pärnumaa majanduse edasiviivaks jõuks, mis tervet maakonna majandust edasi veab. Olenemata asjaolust, et Pärnu maakonnas eksisteerib ka Sindi linn, siis oma rahvaarvu ja majanduse poolest ei leidu maakonnas mitte ühtegi teist ligilähedast konkurenti Pärnule. Järgnev tabel 4 annab ülevaate Pärnu maakonna rahvaarvu jagunemist Pärnu linna ja teiste kohalike omavalitsuste lõikes aastatel 2008 - 2012.

Tabel 4. Ülevaade rahvaarvu jagunemisest võrdluses Pärnu maakonnas 2008 - 2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
Pärnu maakond:	87508	87208	86821	85918	85073
Pärnu linn:	42057	41947	42006	41173	40628
Osakaal %	48,06%	48,10%	48,38%	47,92%	47,76%
KOV-id kokku:	45 451	45 261	44 815	44 745	44 445
Osakaal %	51,94%	51,90%	51,62%	52,08%	52,24%

Allikas: autori koostatud.

Tabelist 4 on näha, et Pärnu maakonna rahvaarv on pidevas kahanemises, kaotades 2012. aasta lõpuks juba ligikaudu 2500 inimest. Kuigi Pärnu linna rahvaarv on aastate lõikes kõikuv ning suurem langus on toimunud just 2012. aasta jooksul, moodustab see siiski praktiliselt 48% Pärnumaa elanikkonnast. Protsentuaalse osakaalu muutus näitab, et Pärnu linn kaotab rohkem elanikke kui teised omavalitsused kokku. Kuna üldiselt toimub maakonnas siiski rahvaarvu vähenemine, tekitab see olukorra, kus Pärnu ja teised omavalitsused peavad hakkavama maakonna siseselt konkureerima maakonnas elavate inimeste üle. See võiks olla ka üks võimalik seletus asjaolule, miks asustustihedus Pärnumaal on nii ebaühtlane.

Selline olukord mõjutab ka kindlasti maksutulu laekumist, selle välja selgitamiseks analüüsitakse tabelit 5, kus on välja toodud Pärnu maksutulu laekumine aastatel 2007 - 2012.

Tabel 5. Pärnumaa maksulaekumine maksude lõikes 2007 - 2012.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pärnumaa	39 553 661	45 075 755	38 130 402	35 907 236	37 105 574	39 430 035
Pärnu L	20 291 756	22 754 881	19 063 830	17 870 732	18 022 837	19 230 183
tulumaks	18 842 715	21 303 535	17 681 467	16 358 354	16 543 176	17 438 193
maamaks	1 073 520	1 127 461	1 123 203	1 131 010	1 117 823	1 115 006
teede ja tänavate sulgemise maks	38 967	16 195	21 151	93 406	53 671	306 921
Parkimistasu	257 392	229 452	172 407	218 731	201 289	258 085
Reklaamimaks	79 162	78 237	65 601	69 229	106 878	111 978
Osakaal %	51,30%	50,48%	50,00%	49,77%	48,57%	48,77%
KOV-id	19 261 905	22 320 874	19 066 572	18 036 504	19 082 737	20 199 852
Osakaal %	48,70%	49,52%	50,00%	50,23%	51,43%	51,23%

Allikas: autori koostatud.

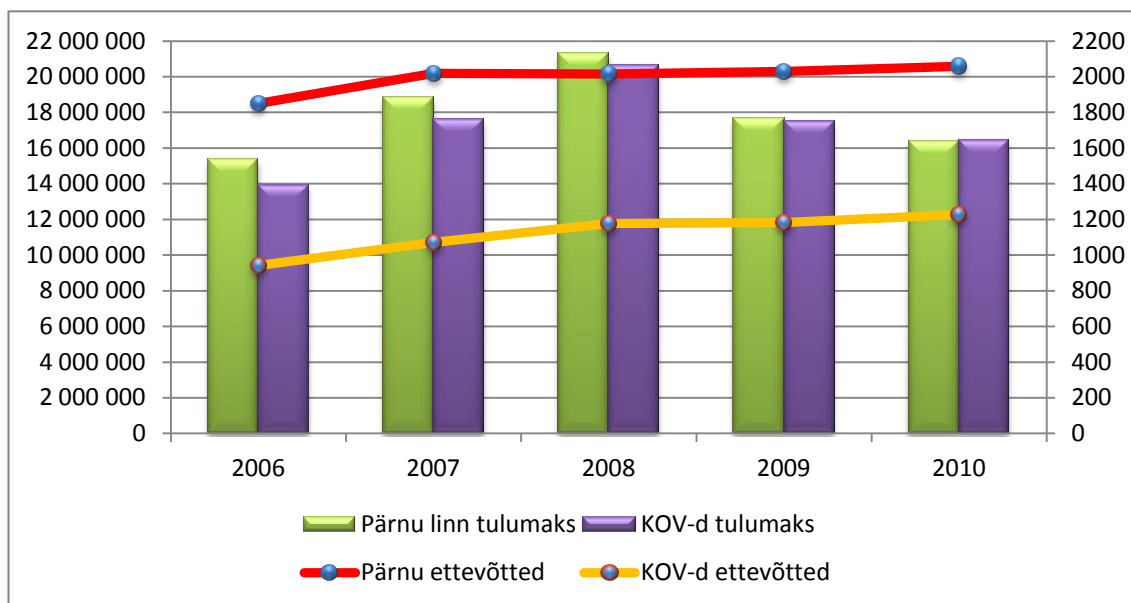
Pärnu maakonna maksutulust ligikaudu pool laekub Pärnu linnas kogutud maksudest, mis protsentuaalselt on kõige kõrgem olnud aastal 2007, kui see moodustas Pärnumaa maksutulust 51,3%. Peale seda on see püsinud pidevas languses, moodustades aastaks 2012 Pärnumaal laekuvast maksutulu osakaalust juba 48,8%. Kõige rohkem laekus

Pärnus makse 2008. aastal majandustõusu haripunktis, peale mida toimus suur langus väiksema maksulaekumisega 2010. aastal. Olukord on paranenud ning juba aastal 2012 on makse kogutud ligikaudu sama palju, kui 2009. aastal.

Väidetavalt on Pärnu linna maksulaekumine paranenud ning erinevate maksude lõikes on näha, et tulumaksu on kogutud ligi 900 000 eurot rohkem kui aastal 2011. Tõenäoliselt võib selline tõus olla saavutatud uute töökohtade loomise ja olemasolevate ettevõtete palgatõusu arvelt, kuid antud uurimuse raames, ei ole töö mahukust arvestades seda võimalik sügavamalt analüüsida. Tulumaksu suurenemise puhul võiks väita, et majanduse olukord võrreldes aastaga 2011 on paranenud. Sama trendi näitavad analüüsitavaate aastate lõikes ka maamaksu laekumised. Aastate lõikes on see näitaja püsinud stabiilsena. Kui eelpool nimetatud makse on laekunud aastal 2012 suhteliselt stabiilselt, siis teede ja tänavate sulgemise maksu laekumine on 2012. aastal 2,5 korda suurem kui 2011. aastal. Avaldades seega tugevalt positiivset mõju ka Pärnu linna tulubaasile ja olles analüüsitavaate aastate parim näitaja. Parkimistasusid on kõige rohkem kogutud aastal 2012, mis on võrreldav 2007. aasta tulemusega. Kui arvestada Pärnu linnas kehtivat parkimiskorda, saab väita, et viimase aasta näitaja võib viidata samuti majandusolukorra elavnemisele ning turistide kui ka mittekohalike külastajate arvu suurenemisele kui ka parkimistasude tõstmisele. Kõige vähem koguti parkimistasusid aastal 2009, millele avaldas ilmselt tugevat mõju majanduskriis. Analüüsides reklaamitasudelt saadavaid makse, siis 2011. ja 2012. aasta põhjal on näha reklaamimaksu laekumise osas tugevat kasvu, mis ületab isegi majandustõusu aegsed näitajad.

Kuigi kõigi maksude osas, välja arvatud maamaks, võib Pärnus näha tõusvat trendi, siis ikkagi on see endaga kaasa toonud maksulaekumise osakaalu tõusu hoopis teistes Pärnumaa kohalike omavalitsuste koondsummas, kus kõigi teiste omavalitsuste peale kokku on maksulaekumise osakaaluks 2012. aastal 51,2%. Seega on tegemist olukorraga, kus numbrid näitavad Pärnus maksudelt saadav tulu suurenemist, kuid siiski ollakse kaotamas oma edumaad teiste maakonna omavalitsuste ees. Tõenäoliselt on siinjuures kõige suuremaks probleemiks rahvaarvu vähenemine, mis viitab vähestele töökohtadele ja konkurentsivõimelise töötasu puudumisele. Leidmaks seoseid tulumaksu laekumise ja töökohtade saadavuse üle, vaatame järgnevat joonist 10, kus on

välja toodud aktiivsed ettevõtted Pärnu linnas võrdluses tulumaksu laekumisega aastatel 2006 - 2010.

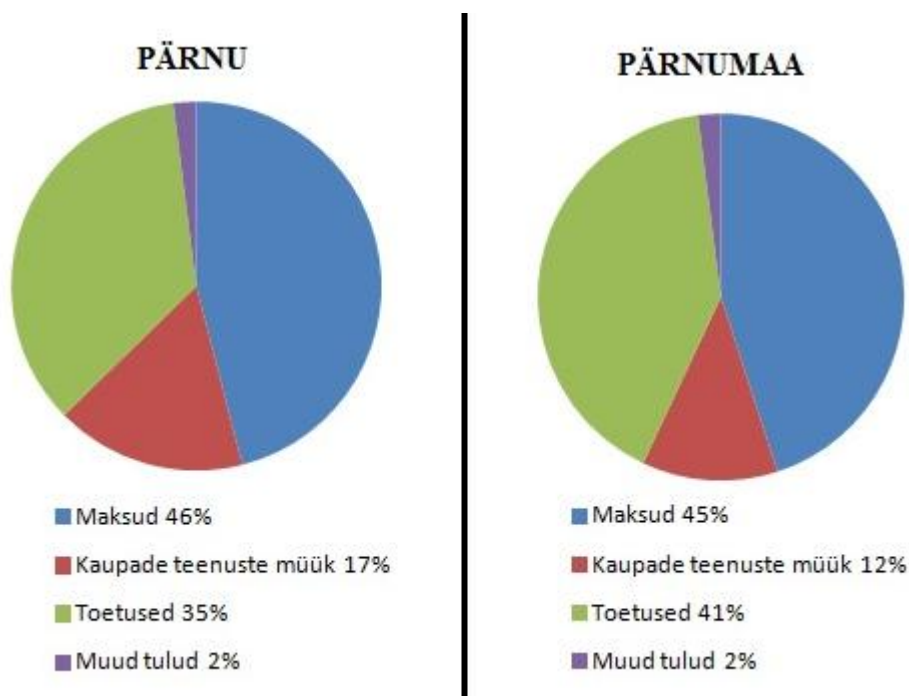


Joonis 10. Pärnu maakonna aktiivsete ettevõtete ja tulumaksu laekumise suhe 2006 - 2010 (autori koostatud).

Jooniselt 10 selgub, et Pärnu linnas on vaatamata majanduse tõusudele ja langustele tõusnud aktiivsete ettevõtete arv. Võrreldes Pärnuga on teiste kohalike omavalitsuste peale kokku püsinud see näitaja 2007 -2009 praktiliselt muutumatuna ning alles 2010. on aktiivsete ettevõtete arv tõusnud. Seos tulumaksuga näitab, et alles aastal 2008 on tulumaksu laekumine läinud langusesse ja püsinud pidevas languses 2010. aastani. Kuna langusi aktiivsete ettevõtte hulgas näha ei ole, siis tõenäoliselt on tulumaksu langus tulnud töökohtade koondamise arvelt ning läbi ettevõtete protsesside optimeerimise, mis toob endaga kaasa töötute arvu suurenemise ja füüsiliselt isikult laekuvat tulumaksu vähenemise.

Analüüsides majanduse olukorda läbi maksude võib näha, et praktiliselt kõigi maksude osas on toimunud 2012. aastal maksulaekumise paranemine. Seda isegi olenemata asjaolust, et Pärnu linna elanikkond on vähenenud 2012. aasta jooksul ligikaudu 500 inimese võrra. Rahvaarvu vähenemine viitab majandusolukorra kehvale olukorrale, mis avaldab kindlasti mõju ka maksulaekumisele, mida võib näha ka tulumaksu laekumise vähenemisest eelpool käsitletud tabelis 5 olevatest andmetest. Seega on omavalitsuste

jaoks oluline suur arv aktiivseid ettevõtteid, mis oleksid võimelised pakkuma sealsele elanikkonnale tööd ning parandaksid seeläbi maksude laekumist kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Järgnev joonis 11 toob välja kohalike omavalitsuste tululiigi osakaalu kogutulude moodustumisel aastal 2011.



Joonis 11. Pärnu ja Pärnu maakonna kogutulude jagunemine ja nende osatähtsus (Tululiigi jagunemine Pärnu maakonnas, autori kohandatud).

Joonis 11 toob välja, et nii Pärnu maakonnas kui ka Pärnus moodustub tulubaas neljast erinevast valdkonnast: maksudest, toetustest, kaupade ja teenuste müügist ning muudest laekumistest. Kõige suurema protsendi moodustavad maksud ja toetused Pärnumaal vastavalt 45% ja 41%, mis kahe peale kokku teeb 86%. Pärnus on need näitajad vastavalt 46% ja 35% ning kokku moodustab see 81%. Seega on selgelt näha, et Pärnus ja teiste maakonna omavalitsuste olukord on suurel määral mõjutatud maksudest ja toetustest laekuvatest tuludest. Nii ühe või teise osakaalu vähenemine toob kaasa ka omavalitsuste üldise maksutulu vähenemise ning mõjutab sealset kohaliku elu, sest kaupade ja teenuste müügist ning muude laekumiste pealt kokku saadakse vaid 14% tulu.

Saamaks paremat ülevaadet Pärnu olukorrast üleriigilises arengus uurime Geomeedia poolt väljatöötatud kohaliku omavalitsuse võimekuse indeksit. Kohaliku omavalitsuse võimekuse indeks näitab linna või valla erinevate võimete summat (nt kvantitatiivne võimekus ehk ressursid, süsteemi mitmekesisus, suhteline võimekus) ehk kohalike omavalitsuste üksuste potentsiaali midagi ära teha. Kohaliku omavalitsuse võimekuse indeks väljendub samaaegselt nii kohalikku kujundavates eeldustes (nn haldussuutlikkus) kui ka selle valitsemise üldisemates tulemustes kohaliku omavalitsuse territooriumil. (Kohaliku omavalitsuse indeksi... 2013) Järgnevas tabelis 6 on väljatoodud Pärnu ja teiste Pärnumaa kohalike omavalitsuste tõusud ja langused kolmel erineval arvutusperioodil.

Tabel 6. Pärnumaa omavalitsuste tõusud ja langused kolmel erineval hindamisperioodil.

Omavalitsus	2005-2008	2006-2009		2007-2010	
Pärnu linn	9	11	-2 ↓	14	-3 ↓
Paikuse vald	37	44	-7 ↓	54	-10 ↓
Audru vald	45	54	-9 ↓	55	-1 ↓
Sauga vald	68	71	-3 ↓	64	7 ↑
Kihnu vald	114	96	18 ↓	70	26 ↑
Vändra alev	48	54	-6 ↓	75	-21 ↓
Halinga vald	73	77	-4 ↓	95	-18 ↓
Saarde vald	97	107	-10 ↓	113	-6 ↓
Tõstamaa vald	125	118	7 ↑	115	3 ↑
Tori vald	113	122	-9 ↓	122	0
Sindi linn	84	103	-19 ↓	127	-24 ↓
Tahkuranna vald	96	112	-16 ↓	129	-17 ↓
Surju vald	133	127	6 ↑	134	-7 ↓
Häädemeeste vald	112	126	-14 ↓	138	-12 ↓
Vändra vald	150	149	1 ↑	145	4 ↑
Are vald	153	140	13 ↑	146	-6 ↓
Varbla vald	200	201	-1 ↓	206	-5 ↓
Koonga vald	203	208	-5 ↓	208	0
Lavassaare vald	207	207	0	209	-2 ↓
Toosti vald	204	206	-2 ↓	211	-5 ↓

Allikas: Pärnumaa omavalitsused üleriigilises edetabelis (autori kohandatud).

Tabelist 6 võib näha, et kuigi Pärnu linn on oma võimekuse indeksiga Pärnumaa omavalitsustest kõige kõrgemal kohal, siis kahe viimase perioodi jooksul on langus olnud viis kohta, mis lõppkokkuvõtteks annab neljateistkümnenda koha. Samas palju parem ei ole ka pärnumaa omavalitsuste üldpilt, kus valdavas osas on langenud peaaegu

kõik Pärnumaa omavalitsused. Oma positsiooni on suutnud parandada vaid neli omavalitsust, milleks on Kihnu, Sauga, Tõstamaa ja Vändra vald. Kõige suurema languse on teinud Sindi ning kõige suurema tõusu Kihnu. Seega kinnitab eelnev tabel Pärnumaa majanduse olukorra nõrka seisu ning pidevalt vähenevat rahvaarvu, mis ilmselgelt avaldavad ka tugevat mõju kohalike omavalitsuste võimekuse indeksile.

Seega võib järeldada, et kuigi üldpilt võrreldes majanduskriisi langusaastatega on Pärnus ja ka Pärnumaal majandusolukorra ja maksulaekumise osas paranemas, siis erinevate statistiliste andmete lõikes ei ole saavutatud planeeritud edu. Suurimaks probleemiks paistab olevat üleüldine rahvastiku vähenemine Pärnumaal, mis viitab asjaolule, et piirkonnas on madalad töötasud ja vähe tööpakkumisi. Seda isegi olenemata asjaolust, et Pärnu tänu Via Baltica maanteele, kaubasadama ja lennuvälja renoveerimisele on muutunud logistiliselt tähtsaks keskuseks. Paraku ei ole see kaasa toonud oodatud välisinvesteeringute osakaalu tõusu, millega kaasneks ettevõtluse kasv ning töötamise võimalused Pärnu maakonnas. Piirkonna rahvaarvu vähenemine, aga vähendab maksulaekumist omavalitustesse ning piirab nende võimalusi pakkuda kvaliteetseid avalikke teenuseid ja pidurdab kohaliku elu arengut. Probleemseks kohaks on veel asjaolu, et praeguse kehtiva maksusüsteemi ülesehituse tõttu on kohalikel omavalitsustel küll võimalik kehtestada erinevaid makse, kuid nendest saadav tulu ei ole piisav, et tagada omavalitsuse jätkusuutlikkus. Seda tõestasid ka eelpool töös tehtud analüüsid, millest selgus, et nii Pärnu kui ka Pärnumaa omavalitsuste tegevus on väga suurel määral sõltuvuses laekuvast maksutulust, eriti veel füüsilise isiku tulumaksust. Kuna omavalitsuste võimalused tulubaasi suurendamiseks on kehtiva maksusüsteemi järgi suhteliselt piiratud, siis ainsaks võimaluseks tulubaasi suurendamiseks on uute töökohtade loomine ja läbi selle ka rahvaarvu suurendamine omavalitsustes. Uute töökohtade loomine tooks tõenäoliselt kaasa, eriti veel töökohad, mis pakuksid ka kaugtöö võimalusi, spetsialistide ja tudengite jäämise Pärnumaale. Paraku praeguses olukorras, kus inimestele on tagatud erinevaid õppimisvõimalusi, lahkuvad siiski paljud hariduse omandanud väheste töövõimaluste tõttu Pärnumaalt. See kõik, aga vähendab Pärnumaa omavalitsuste konkurentsivõimet üldiselt ning paneb omavalitsuse raskesse olukorda.

KOKKUVÕTE

Majandusteadlased teevad pingutusi leidmaks sobivaimat maksusüsteemi. Arvestades riikide erinevust, võib olla arusaadav, et kõigile ei sobi üks unikaalne lähenemine maksudele. Siiski on võimalik maksuteooriate ja praktikas kasutatavate süsteemide uurimisel jõuda arusaamani, tuues välja need vajalikud elemendid, mis muudaks riigis maksulaekumise efektiivsemaks koormamata liigselt maksumaksjat. Efektiivset maksusüsteemi on püütud defineerida juba sajandeid ning üks teadaolevalt esimesi oli majandusteooria isaks peetav Adam Smith. Tema põhitõed toimivad ka tänapäeval, kuid majanduse muutumisega on kaasaja majandusteoreetikud pidanud vajalikuks neid täiendada. Vaatamata majandusteoreetikute püüdlustele kirjeldamiseks efektiivset maksusüsteemi, on lõpptulemus, milline süsteem valitakse, olulisel määral seotud iga riigi poliitilistest aspektidest. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida maksusüsteemi ülesehituse teoreetilisi ja praktilisi käsitlusi ning selle mõju maksulaekumisele. Selle eesmärgi täitmiseks püstitati uurimisülesanded analüüsima maksude laekumist mõjutavaid tegureid ja maksude suurendamise või vähendamise mõju maksulaekumisele ning maksukoormusele. Uurimisülesandena käsitleti Eesti maksusüsteemi analüüsima, millistest maksudest koosneb riigi ja kohalike omavalitsuste tulubaas ning samuti uuriti efektiivse maksusüsteemi põhimõtteid ja analüüsiti teiste riikide praktikat võrdluses Eestiga. Lisaks sellele analüüsida Pärnumaa omavalitsuste majanduse olukorda läbi laekuvate maksude ning selgitada välja, millised tegurid maksulaekumisele mõju avaldavad.

Uuringus selgus, et olulisemateks maksulaekumist mõjutavateks teguriteks on maksupoliitika valik ning maksumaksja usaldus valitsuse vastu. Selgus, et maksumaksja valmidus makse maksta sõltub suurel määral viisist, millist maksupoliitikat valitsus oma maksumaksja osas kasutab. Kui maksupoliitika on agressiivne, siis mõjutab see maksumoraali negatiivselt ning vastupidine maksupoliitika toetab maksumoraali tõusu. Lisaks sellele kujundab kodaniku maksekäitumist usaldus valitsuse vastus, ehk oluline

on, et luuakse seos maksude tasumise ja avalike teenuste vahel, et maksumaksja mõistaks ja tajuks maksude näol oma panust avalikku haldusesse. Samuti selgus, et maksukoormuse osas paikneb Eesti pingereas kehvemate hulgas, kus ettevõtjate maksukoormus on 67,3% ja eestimaalaste maksukoormus on 40,1%. Need näitajad paigutavad Eesti ettevõtjate maksukoormuse osas eelviimasele kohale ja eestimaalaste maksukoormuse osas liikmesriikide seas 11. kohale.

Vaadates Eesti maksusüsteemi lähemalt, jaguneb see riiklikeks ja kohalikeks maksudes, kus riiklikud omakorda jagunevad kaudseteks ja otsesteks maksudeks. Nii maksusüsteemi kui ka riiklike ja kohaliku omavalitsustasandi maksude reguleerimiseks ja korraldamise teostamiseks on kehtestatud vastavad siseriiklikud seadused. Eestis on kehtestatud kaheksa riiklikku maksu ja kuus kohaliku tasandi maksu. Kõige suurema osakaaluga maksudeks on neli riiklikku maksu: sotsiaalmaks, käibemaks, tulumaks ja aktsiisid, moodustades kogu maksutulust ligi 98%. Eelnevat maksutulu jaotatakse erinevate riigistruktuuride vahel nagu tervishoid, sotsiaalne kaitse, riigikaitse, transport jt. Kohaliku omavalituse tulubaas moodustub Eestis valdavas osas riiklikest maksudest kuna kohalikest maksudest laekuv tulu on keskmiselt 1%. Samal ajal teiste riikidega on see näitaja Lätis 7%, Taanis, Šveitsis ja Rootsis 70%. Eelnevad arvandmed väljendavad ilmekalt olukorda, kus kohalike omavalitsuste finantsvahendite suurendamiseks on küll võimalus omavalitsustel kehtestada erinevaid makse, kuid saadav tulu nendest maksulaekumistest on sisuliselt olematu. Seetõttu saab väita, et kohalike omavalitsuste tegevus kohaliku elu korraldamiseks on olulises sõltuvuses riigi poolt saadavatest vahenditest.

Smith'i kohaselt peaks efektiivne maksusüsteem vastama neljale aluspõhimõttele: maksevõime, määratletus, mugavus ja säästlikkus. Kaasaja majandusteoreetikud on kirjeldanud üheksat efektiivse maksusüsteemi põhimõtet: paindlikkus, tootlikkus, mitmekesisus, lihtsus, kasulikkus, kohaldatavus, üldtunnustatus, tõusutendents ja koordineeritus. Sealjuures peab kõigi nende põhimõtete puhul maksusüsteem jääma maksumaksja jaoks lihtsaks ja läbipaistvaks, et tagada maksumaksja motiveeritus tasuda makse. Näiteks on välja selgitatud, et kõige motiveeritumad maksumaksjad on USA-s ja Šveitsis ning mitte seetõttu, et nende maksusüsteem oleks lihtne, vaid seetõttu, et kasutatakse otsest demokraatiat. Üldises võrdluses teiste Euroopa riikidega, peetakse

Eesti maksusüsteemi lihtsaks ja liberaalseks. Maksu- ja Tolliameti uuringu käigus selgus, et eestlaste teadlikkus maksude tasumise vajalikkuse osas on madal. Näiteks 26% vastanutest ei osanud selles osas tuua välja aspekte, miks nad makse maksavad ja mida riik teeb selle maksutuluga. Seega võib järeldada, et Eesti maksumaksja on jäänud poliitilisest otsustusprotsessist liiga kaugemale.

Autor leiab, et arvestades riigi maksupoliitika väljatöötamisel teadlaste poolt efektiivse maksusüsteemi olulisi komponente, on võimalik luua piisavalt stabiilne tulubaas maksude laekumiseks. Riigi tulubaas kujuneb olulisel määral saadavatest maksudest, seega on riigi jaoks oluline, et maksulaekumine oleks stabiilne.

Analüüsides Pärnumaa kohalike omavalitsuste andmeid selgus, et probleemsemateks kohtadeks Pärnumaal on rahvastiku vähenemine ja ebaühtlane asustustihedus, mis pärsib ka omavalitsuste maksulaekumist. Kuigi kõige tugevamaks piirkonnaks Pärnumaal võibki pidada Pärnu linna koos teda ümbritsevate omavalitsustega nagu Audru, Sauga, Sindi ja Paikuse, näitavad andmed omavalitsuste lõikes, et maksutulemuste ja majandusnäitajate poolest võib Pärnumaa majanduse alustalaks siiski pidada Pärnu linna. Samas on näha, et võrdluses teiste omavalitsustega on Pärnu linna osatähtsuse osakaal viimastel aastatel vähenenud. Samuti näitavad analüüsi tulemused, et põhiliseks tuluallikaks omavalitsuse jaoks on füüsilise isiku tulumaks, mille laekumise suurus on tingitud piirkonna ettevõtluse aktiivsusest. Kuigi Pärnumaa aktiivsete ettevõtete arv liigub viimastel aastatel tõusutrendis, mida saab pidada igati positiivseks näitajaks, on siiski tegemist liiga aeglase tõusuga, mis kohati isegi näitab peatumise märke.

Teiseks suuremaks maksuks laekuva tulu poolest on maamaks, mille laekumine omavalitsustele läbi aastate ei ole väga suurel määral muutunud. Ülejäänud maksude osas saadav tulu nagu teede sulgemise maks, reklaamimaks, parkimistasud on olnud omavalitsuste jaoks, välja arvatud Pärnu linn, suhteliselt vähesed või lausa puuduvad. Seega on selgelt näha, et mida väiksem omavalitsus seda määravamaks saab tulumaksu laekumise suurus ja seda raskemas olukorras on kohalik eluolu, mis pikapeale hakkab mõjutama ka omavalitsuse positsiooni üleriigilises konkurents.

Bakalaureusetöös saadud andmete põhjal leiab autor, et Pärnumaa majanduse arendamiseks tuleks tagada uute konkurentisvõimeliste töötasudega töökohtade loomine Pärnus ja selle ümbruses. Samuti tuleks rohkem tähelepanu pöörata põllumajanduse arendamisele omavalitsustes, kus on suuremad võimalused ja eeldused selle valdkonnaga tegelemiseks. Autor on seisukohal, et ettevõtluse arenguga on pikas perspektiivis võimalik pidurdada rahvastiku vähenemist Pärnumaal ning pikapeale saavutada ka rahvastiku arvu tõus. See omakorda suurendaks kohalike omavalitsuste tulubaasi ning võimaldaks tagada kvaliteetsemaid avalikke teenuseid ja tagaks sellega piirkonna edasise arengu uuteks finitseeringuteks.

Maksude osas pealt leiab autor, et omavalitsustele tuleks võimaldada rohkem vastutust ja võimalusi kohaliku elu korraldamisel. Selleks võiks näiteks peale haldusreformi läbiviimist, sarnaselt Taaniga, kaaluda võimalusi anda osade maksude koordineerimine kohalike omavalitsuste vastutusalasse, kuid jättes seejuures riigi ülesandeks tagada kontroll kohalike omavalitsuste tegevuse üle ning tagada võimalused sekkumiseks, kui selleks tekib vajadus.

Kõige eelneva tagajärjel võib tekkida vajadus ka paremate transpordi võimaluste järele nagu kiirrongid Tallinna ja Pärnu vahel ning lennuühendused lähimatesse naaberriikidesse ei pruugi jääda kaugesse tulevikku.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Aktsiisilao ja registreeritud kaubasaaja tegevusloa saamise tingimused ning tegevusele ja tegevuskohale kehtestatud nõuded seisuga 2011 jaanuar. Maksu- ja Tolliamet. [http://www.emta.ee/public/aktsiisilao_ja_registreeritud.pdf] 24.03.2013.
2. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus 2013. Riigi Teataja I osa, 2003, nr 2, art 17.
3. Alkoholiaktsiis. Maksu- ja Tolliamet. [<http://www.emta.ee/index.php?id=3135>] 22.03.2013.
4. **Alm, J., Torgler, B.** 2006. Culture Differences and Tax Morale in the United States and Europe. *Journal of Economic Psychology*, pp. 224–246.
5. Arengustrateegia Pärnumaa 2030+. Pärnu Maavalitsus 2010. [<http://pol.parnumaa.ee/files/170.pdf>] 01.05.2013.
6. **Bizioli, G., Sacchetto, C.** 2011. Tax Aspects of fiscal federalism: A comparative analysis. Amsterdam: IBFD, pp. 606-618.
7. Council Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax. European Union Council. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:347:0001:01:en:HTML>] 23.03.2013.
8. **Creedy, J.** 1999. Modelling indirect taxes and tax reform. UK: Edward Elgar Publishing Inc., pp. 6-7.
9. **Dennis-Escoffier, S., Fortin, K. A.** 2007. Taxation of decision makers. USA: Thomson South-Western, pp. 31-35.
10. **Ebrill, L., Keen, M., Bodin, J. P., Summers, V.** 2001. The Modern VAT. Washington: International Monetary Fund.
11. Eesti Vabariigi põhiseadus 2011. Riigi Teataja I osa, 1992, nr 26, art 349.

12. **Erm, A.** 2010. Maksu- ja Tolliamet tänab koos päästjate ning kiirabiga ausaid maksumaksjaid. Maksu- ja Tolliamet. [http://www.emta.ee/index.php?id=27801] 21.03.2013.
13. Ettevõtluskeskkond. Europa. [http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/index_et.htm] 1.05.2013.
14. Euroopa kohaliku omavalitsuse harta 1995. Riigi Teataja II osa, 1994, nr 26, art 95.
15. **Fantini, M.** 2012. Edition of the taxations trends report. [http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2012/presentation.pdf] 22.03.2013.
16. **Frey, B. S.** 2003. The role of deterrence and tax morale in taxation in the European Union. Netherlands: Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences.
17. **Frey, B. S., Feld, L. P.** 2002. Deterrence and morale in taxation: An empirical analysis. CESifo Working Paper No. 760, Munich.
18. From Bismarck to Beveridge: Social security for all. International Labour Organization. [http://www.ilo.org/global/publications/magazines-and-journals/world-of-work-magazine/articles/ilo-in-history/WCMS_120043/lang--en/index.htm] 19.03.2013.
19. **Harris, P.** 2006. Income tax in common law jurisdictions. New York: Cambridge University Press.
20. Hasartmängumaksu seadus 2011. Riigi Teataja I osa, 2009, nr 24, art 146.
21. **Jain, T. R., Kaur, S. J.** 2009. Public finance and international trade. New Delhi: V.K. Publications, pp. 40-41.
22. Kohalike maksude seadus 2012. Riigi Teataja I osa, 1994, nr 68, art 1169.
23. Kohalike omavalitsuste eelarved ja ülevaated. Rahandusministeerium. [http://www.fin.ee/kov-eelarved-ulevaated] 01.05.2013.
24. Kohalikele omavalitsustele Maksu- ja Tolliameti poolt üle kantud tulumaks. Maksu- ja Tolliamet. [http://www.emta.ee/index.php?id=1432] 22.03.2013.
25. Kohaliku omavalitsuse indeksi määratletus. Geomedia. [http://geomedia.ee/moiste/] 01.05.2013.

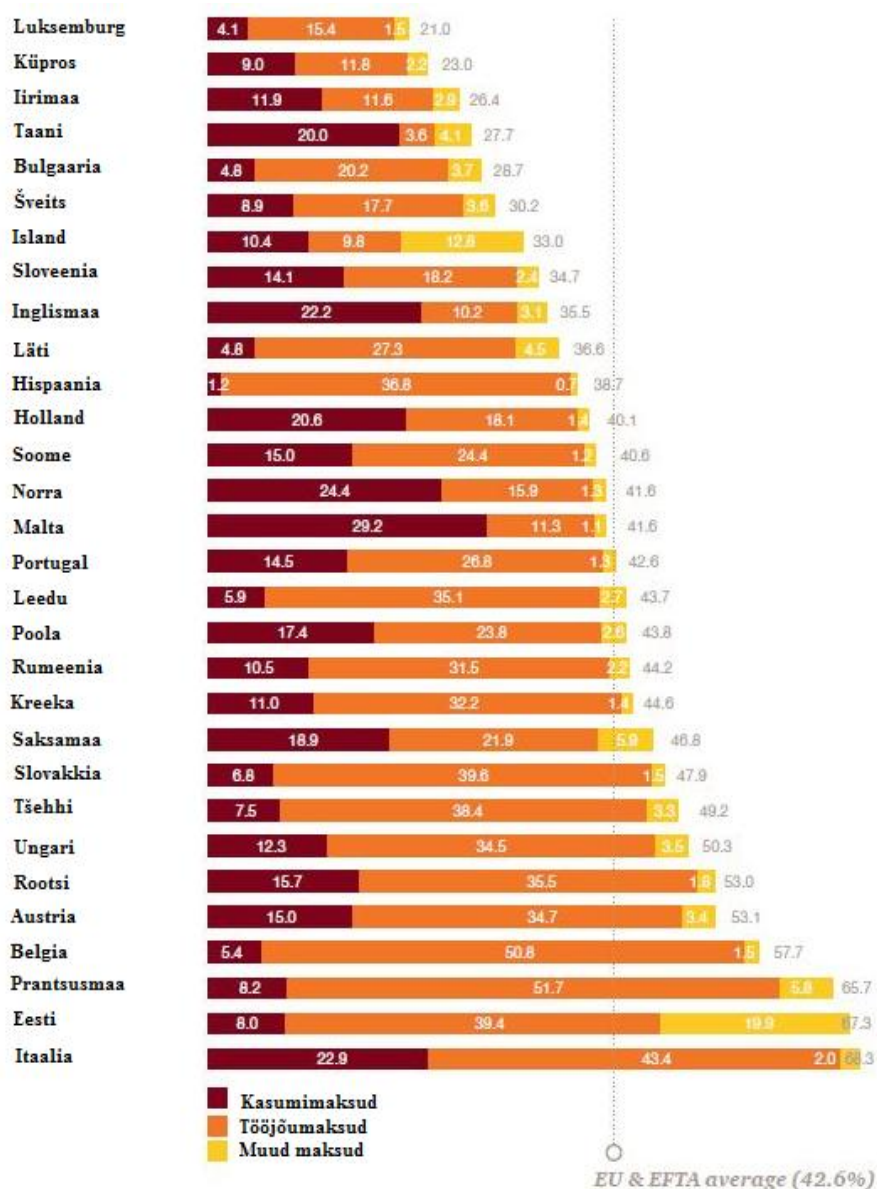
26. Kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks 2010. Geomedia.
[https://www.siseministeerium.ee/public/KOV_voimekuse_indeks_Geomedia.pdf] 01.05.2013.
27. KPMG's individual income tax and social security rate survey 2009. KPMG.
[<http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/tax-survey-2009-O-0906.pdf>] 17.03.2013.
28. Kuidas tekib ja kuhu läheb riigi raha?. Maksu- ja Tolliamet.
[<http://www.emta.ee/index.php?id=22421>] 17.03.2013.
29. Käibemaksuseadus 2013. Riigi Teataja I osa, 2003, nr 82, art 554.
30. **Laffer, A. B., Moore, S.** 2011. Return to prosperity: How Americans can regain its economic superpower status. New York: Threshold Editions, pp. 291-297.
31. **Lang, M., Melz, P., Kristofferson, E.** 2009. Value added tax and direct taxation. Amsterdam: IBFD, pp. 2-12.
32. **Leroy, M.** 2011. Taxation, the state and society: The fiscal sociology of interventionist democracy. Belgium: European Interuniversity Press.
33. **Levi, M.** 1988. Rules and Revenue. England: University of California Press, pp. 56-60.
34. Maamaksuseadus 2013. Riigi Teataja I osa, 1993, nr 24, art 428.
35. Majanduslikult aktiivseid ettevõtteid. Statistikaameti andmebaas.
[http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=ER71&ti=MAJANDUSLIKULT+AKTIIVSED+ETTEV%D5TTED+HALDUS%DCKSUSE+J%C4RGI+%282000%2D2007%29&path=../Database/Majandus/10Majandusuksused/03Ettevettluse_demograafia/&lang=2] 01.05.2013.
36. Maksukorralduse seadus 2013. Riigi Teataja I osa, 2002, nr 26, art 150.
37. **McEachern, W. A.** 2011. Economics: A contemporary introduction. USA: Cengage Learning, pp. 60-70.
38. Mida kaotad, kui saad palka ümbrikus. Maksu- ja Tolliamet.
[<http://www.emta.ee/?id=2128>] 24.03.2013.
39. **Mängel, T.** 2011. Maksukoormus Euroopa riikides. Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond. [<http://www.riigikogu.ee/doc.php?87194>] 25.03.2013.

40. **Mängel, T.** 2012. Maksud ja majanduskriis. Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsi osakond. [<http://www.riigikogu.ee/doc.php?174965>] 18.03.2013.
41. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Riigi ja kohalike omavalitsuste partnerlus" arutelu 2010. Riigikogu. [<http://www.riigikogu.ee/index.php?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1285225500&pkpkaua=1&op2=print&paevakord=6916#pk6916>] 23.01.2013.
42. Omavalitsuste pindalad. Kohalike omavalitsuste portaal. [<http://portaal.ell.ee/1694>] 01.05.2013.
43. Pakendiaktsiisi seadus 2011. Riigi Teataja I osa, 1997, nr 5, art 31.
44. Pakendiseaduse ja pakendiaktsiisi seaduse muutmise seadus. Riigi Teataja I osa, 2008, nr 20, art 138.
45. **Palts, T.** 2013. Maksusüsteem tervikuna peab ergutama riigi efektiivsust. IRL. [<http://www.irl.ee/artiklid/maksususteem-tervikuna-peab-ergutama-riigi-efektiivsust>] 22.03.2013.
46. Paying Taxes 2013. PWC. [http://www.pwc.fr/assets/files/pdf/2012/11/pwc_paying_taxes_2013.pdf] 22.03.2013.
47. **Pihlap, M.** 2011. Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni esimees on Kadri Simson. Eesti Keskerakonna fraktsioon. [<http://www.riigikogu.ee/index.php?id=83776>] 21.03.2013.
48. Piirkondlik portree Eestist. Eesti Statistika. [<http://www.stat.ee/ppe-eesti>] 01.05.2013.
49. Pärnu maakond. Pärnumaa Omavalitsuste Liit. [<http://pol.parnumaa.ee/>] 01.05.2013.
50. Pärnu Maakonnaplaneering: Teemaplaneering 2012. Pärnu Maavalitsus. [http://parnu.maavalitsus.ee/et/c/document_library/get_file?uuid=f8ad3081-dbc8-42bc-a109-aeba8d33c680&groupId=908048] 1.05.2013.
51. Raskete kaubaveokite maksustamise kohta teatavate infrastruktuuride kasutamise eest. Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv direktiiv 199/62/EÜ. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1999L0062:20111015:ET:PDF>] 23.03.2013.

52. Raskeveokimaksu seadus 2012. Riigi Teataja I osa, 2000, nr 81, art 515.
53. **Smith, J.** 2012. Comparing EU countries' top income tax rates, unemployment rates, and employment protection. Prime - Policy Research in Macroeconomics. [<http://www.primeeconomics.org/?p=1068>] 24.03.2013.
54. **Sorensen, P. B.** 2004. Measuring the tax burden on capital and labour. USA: The MIT Press, pp. 86-92.
55. Sotsiaalmaksuseadus 2012. Riigi Teataja I osa, 2000, nr 102, art 675.
56. **Strümpel, B.** 1969. The Contribution of Survey Research to Public Finance. In Alan T. Peacock (ed.), Quantitative Analysis in Public Finance. New York: Praeger Publishers, pp. 14-32.
57. Tax by design 2012. Mirrlees Review. [<http://www.ifs.org.uk/mirrleesReview/design>] 19.03.2012.
58. Tax: the average tax burden on earnings in OECD countries continues to rise. OECD. [<http://www.oecd.org/newsroom/taxtheaveragetaxburdenonearningsinoecdcountriescontinuestorise.htm>] 19.03.2013.
59. Taxation trends in the European Union 2012. European Commission. [http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2012/report.pdf] 21.03.2013.
60. Tollimaks. Rahandusministeerium. [<http://www.fin.ee/index.php?id=10117>] 23.03.2013.
61. Tululiigi jagunemine Pärnu maakonnas. Eesti Statistika. [<http://www.stat.ee/ppe-46089>] 01.05.2013.
62. Tulumaksuseadus 2013. Riigi Teataja I osa, 1999, nr 101, art 903.

LISAD

Lisa 1. Euroopa riikide maksukoormus



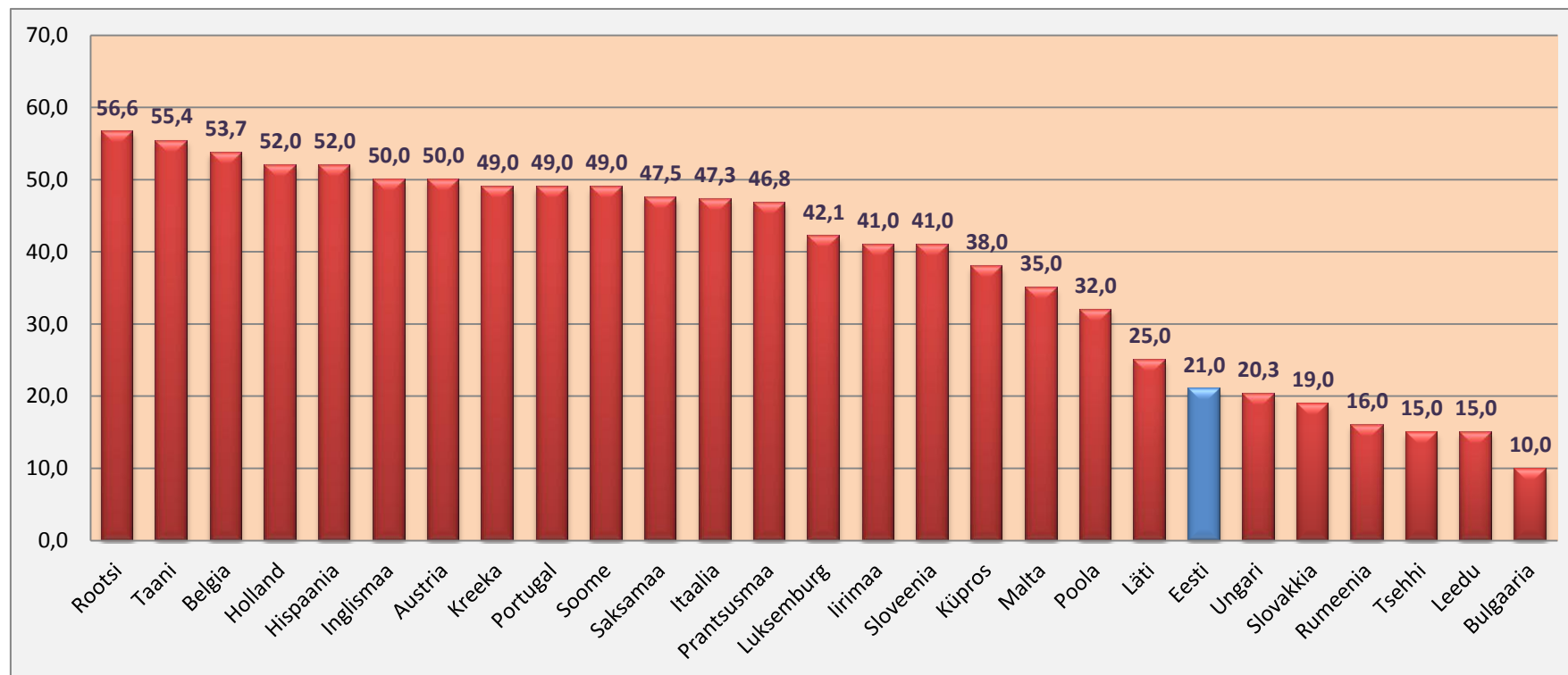
Allikas: Paying taxes 2013 (autori kohandatud).

Lisa 2. Tulumaksu jagunemine Euroopas aastal 2009



Allikas: KPMG's individual income tax and social security rate survey 2009 (autori kohandatud).

Lisa 3. Tulumaksu määrad Euroopa riikides aastal 2012



Allikas: Comparing EU countries' top income tax rates, unemployment rates, and employment protection (autori kohandatud).

Lisa 4. Raskeveokimaksu määrad

RASKEVEOKIMAKSU MÄÄRAD

Raskeveoki kategooria telgede arvu järgi	Registri- või täismass (kg)	Maksumäär vastavalt veotelje vedrustuse tüübile (eurot kvartalis)	
		õhk- või sellega samaväärtne vedrustus	muud tüüpi vedrustus
Veoauto			
2 telge	12 000 – 12 999	0	7,90
	13 000 – 13 999	7,90	21,70
	14 000 – 14 999	21,70	30,30
	15 000 ja enam	30,30	68,70
3 telge	12 000 – 14 999	0	0
	15 000 – 16 999	7,90	13,70
	17 000 – 18 999	13,70	28,10
	19 000 – 20 999	28,10	36,10
	21 000 – 22 999	36,10	55,90
	23 000 ja enam	55,90	86,30
4 telge	12 000 – 22 999	0	0
	23 000 – 24 999	36,10	36,70
	25 000 – 26 999	36,70	57
	27 000 – 28 999	57	90,50
	29 000 ja enam	90,50	134,30
Autorong (veoauto + haagis)			
2+1 telge	12 000 – 13 999	0	0
	14 000 – 15 999	0	0
	16 000 – 17 999	0	3,50
	18 000 – 19 999	3,50	8
	20 000 – 21 999	8	18,80
	22 000 – 22 999	18,80	24,30
	23 000 – 24 999	24,30	44
	25 000 ja enam	44	76,80

2+2 telge	12 000 – 14 999	0	0
	15 000 – 22 999	0	0
	23 000 – 24 999	7,50	17,50
	25 000 – 25 999	17,50	28,80
	26 000 – 27 999	28,80	42,50
	28 000 – 28 999	42,50	51,10
	29 000 – 30 999	51,10	84
	31 000 – 32 999	84	116,60
	33 000 ja enam	116,60	176,70
2+3 telge	12 000 – 35 999	0	0
	36 000 – 37 999	92,60	128,80
	38 000 ja enam	128,80	175,10
3+2 telge	12 000 – 35 999	0	0
	36 000 – 37 999	81,80	113,50
	38 000 – 39 999	113,50	157,50
	40 000 ja enam	157,50	232,60
3+3 või enam telge	12 000 – 35 999	0	0
	36 000 – 37 999	46,50	56,30
	38 000 – 39 999	56,30	84
	40 000 ja enam	84	133,80

Allikas: Raskeveokimaksu seadus 2012.

Lisa 5. Efektiivne maksusüsteem võrdluses Inglismaa maksusüsteemiga

Efektiivne maksusüsteem	Inglismaa maksusüsteem
MAKSUD TULUDEL	
Läbipaistev ja konkreetsete määradega astmeline tulumaks	Läbipaistmatu arv erinevaid määrasid, mis on tulemusena kokku tõmmanud nii eraldiseisvat kui siseriiklikku ravikindlustust
Ühtsed integreeritud toetused madala sissetulekuga või suuremate vajadustega inimestele	Väga keeruline süsteem erinevaid hüvitisi
Maksumäärade skeemid, mis toovad välja faktid maksukäitumise vastutegevusest	Maksumäärad, mis kahandavad tööhõivet ja sissetulekuid rohkem
OTSESED MAKSUD	
Ühtlane käibemaks	Käibemaksu ulatuslikud nullmäärad, alandatud määrad ja maksuvabastused
*koos mõningate eranditega majandusliku efektiivuse tagamiseks *võrdväärsed maksud finantsteenustele ja eluasemele	*maksuvabastus finantsteenustele, eluase käibemaksuvaba. Kuid isikule kes tasub volikogu maksu, vaid juhul kui volikogu maks ei ole proportsionaalne omandimaksuga
Maksuvabad tehingud	Riigilõivud kinnisvara ja väärtpaberi tehingutelt
Täiendavad maksud alkoholile ja tubakale	Täiendavad maksud alkoholile ja tubakale
KESKKONNAMAKSUD	
Ühtne maks CO ₂ -le	Erinevate valdkondade meeldevaldsed ja vastuolulised hinnad CO ₂ -le, maksuvabastused vaid üksikutele
Sihipärased maksud liiklusummikutele	Sihipärased maksud kütustele

MAKSUD HOIUSTELE JA VARALE	
Standart hoiused maksuvabad	Standart tulu maksustatud, välja arvatud hoiuste vormid
*täiendavad stiimulid pensionihoiustele	*täiendavad, kuid kehvasti läbimõeldud stiimulid pensionihoiustele
Standartne tulumaksuskeem kõikidele sissetulekutele pärast normaalse hüvitise tootlikuse tagamist	Tulumaks, siseriiklik ravikindlustus ja kapitalitulu kokku tähendavad erinevaid maksumäärasid erinevatele sissetulekutele nagu - töötasu, kasum, kapitali kasvutulu jne.
*kuid madalamad isiklikud maksumäärad ettevõtete aktsiate sissetulekutele, et realiseerida juriidiliste isikut maksude tasumist	
Eluagne vara võõrandamise maks	Pärandimaks, laekub ainult mõningatel enim või pärast surma üleantud varadelt
ETTEVÕTTE TULUMAKS	
Ühtsed ettevõtete tulumaksumäär, maksuvabad ainult tagastused investeeringutelt	Erinev ettevõtte tulumaks igale ettevõttele nende kasumilt ja neile kellele ei ole lubatud omakapitali rahastamise kulud
Võrdne kohtlemine sissetulekult tehtavatele tuletistele tööhõivele, füüsilisest isikust ettevõtjale ja väikeettevõtjatele	Sooduskohtlemine tööhõivele ja jaotamata kasumile
Maksuvabad vahesisendid	Sisendi maksud ehitistele
*kuid maamaks äri- ja põllumajandusmaale	*puuduvad maamaksud

Allikas: Tax by design 2012 (autori kohandatud).

SUMMARY

PÄRNU COUNTRY ECONOMIC ANALYZE VIA TAX PRISM.

Kaupo Tuuling

Throughout the times economists have found interesting to analyze tax burden of different countries for comparison by trying to discover the right and the best universal taxation system. Due to being a member of European Union (EU), Estonia is being measured with the other member state average indicators. Estonian taxation system has been hot topic since joining with euro currency and recent activities related to European Stability Mechanism. This has caused controversial opinions regarding Estonian tax burden capabilities and how the Estonian taxation system should be structured. Ones consider it problematic and see as a solution to decrease tax burden, others consider, that Estonia has still long way to go compared to other member states as being one of the lowest tax burden countries in EU. This thesis has a broader approach rather than just asking a question, if there should be increased or decreased the taxes for Estonia.

The aim of this thesis was to analyze taxation system`s theoretical and practical approach, to understand its structure and its influence on tax income. The paper is divided into two parts out of which first part is covering theoretical aspects together with other countries practices, while the second part of the paper is empirical and focusing specifically on Pärnu County and its local municipalities.

The author of the thesis implemented conceptual analyzing method to find answers for research objectives as: aspects influencing tax income an burden of tax; effect of the increase and decrease to the burden of tax; overview and situation of Estonian taxation system and local municipalities taxation system in it, about its content and specify the specific taxes forming the municipalities revenue base; effective taxation system principles and other countries` practice; overview of Pärnu County tax income per

municipality and the aspects influencing this income; development and situation of town of Pärnu in comparison with other Pärnu County municipalities.

Finding of this paper have been interesting and important to understand the next steps forward by developing Pärnu County as whole.

Theoretic have tried to define criteria's to evaluate good and effective taxation system. With Laffer's curve it has been demonstrated the maximum point, of how much is useful to collect taxes and from which moment the tax collection becomes inefficient and brings less taxes and more tax burden to citizens. There have been done lots of researches which show different countries practice and influence if to compare countries' authorities' system and people's awareness of taxes.

By comparing other countries practice shows, where the compulsory of paying the taxes is higher, the motivation to support with taxes is lower- and wise versa. Researches also noted, that the more people understand where their tax income is used and the more they are able to feel and have a visibility to follow it, influences tax payers to contribute more. Theoretic have discovered that it's important that tax payers understand their responsibility in society and contribution level to the country and local municipality via tax contribution.

There is a possibility to improve tax behavior, and to support tax system sustainability only if public sector is able to show and create connection between paying taxes and public services. Government is able to increase credibility to its citizens by allowing quality public services to them.

Estonian tax system is divided into state and local taxes. State taxes are divided into indirect taxes like value added tax, customs duties, excise duty, gambling tax and direct taxes as income tax, land tax, social tax, heavy goods vehicle tax and unemployment insurance tax. Most of the taxes end up in public account, from where pursuant to law it will be divided to the certain extent to the local municipalities. Exceptionally some state taxes might return also directly to municipality budget, for example land tax. Local municipality may force certain local taxes defined by the Act of Tax Law of Estonia. Those taxes might be advertising tax, road closing tax, vehicle tax, animal tax,

entertainment tax and parking fees. Unfortunately revenue landing to local municipality of above mentioned local taxes is very low.

While analyzing Pärnu County local municipalities separately it was recognized that most problematic municipalities are related to low population rate and uneven population density, which causes the biggest problem for local municipality tax income. The strongest municipality is Pärnu and its near municipalities like Audru, Sauga, Sindi and Paikuse. Results of an analyze show, that the main tax income for municipality is income tax, which is heavily influenced from the activity of surrounding companies. Despite of increasing trend of active companies in Pärnu County, the increase is too slow, which is worrying. Second biggest tax income for the municipalities is land tax, which has been stable around the years. Attention should be drawn to the fact, that the real tax income, which local municipality has possibility to influence by forcing certain local taxes in their municipality, is very pure in smaller locations. Whereas Pärnu has at least some kind of revenue for parking fees, advertising tax and closing the roads and entertainment, then in smallest locations those local taxes have not been enforced due to any possibilities or reasonable base for such taxes. For example it would be quite unreasonable to find a need to force a fee for parking a car in a very small municipality. Therefore local smaller municipalities' dependency from income tax amount they receive from state budget it's very strong. This again influences the public services provided for community in that municipality, which weakens the position and competition of smaller municipality to be sustainable.

It is considered that the aim of this paper was achieved to the extent needed. Author of this thesis has proved via analyzing taxation system in theory and in practice of the example with other countries and then with Pärnu County and its municipalities, that the bases for good and working taxation system starts from infrastructure development, by creating competitive vacancies to Pärnu and near it. By increasing entrepreneurship in Pärnu County it's possible to stop the declining the population of Pärnu county and to increase local municipality tax income, which again supports more quality in public services and further development for new investments in a long term.

Therefore author of this thesis considers important to focus today on finalizing the administrative reform currently on hand, which supports latter allocation of revenues to

its aim. Author proposes to consider an option to use the example of Denmark of dividing tax income between state and municipalities by directing certain taxes directly to local municipality governance to handle local infrastructure. Local municipalities should gain the responsibility of coordination of certain taxes directly to their responsibility area while remaining under government control and keeping the possibility to interfere where necessary.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____Kaupo Tuuling _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: 24.09.1983)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
_____ Pärnumaa majanduse analüüs läbi maksuprisma _____,

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____Varje Kodasma _____,

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **10.05.2013**